
KUVIA OMASTA ELÄMÄSTÄ

Kokemuksia kehitysvammaisten kuvataidetoiminnasta

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Ohjastoiminnan koulutusohjelma

Wetterhoff 15.4.2010

Tiina Nissinen

Ohjaustoiminnan koulutusohjelma
Rinnetie 53
Hämeenlinna

Työn nimi   Kuvia omasta elämästä
Kokemuksia kehitysvammaisten kuvataidetoiminnasta

Tekijä   Tiina Nissinen

Ohjaava opettaja   Hanna Hentinen

HÄMEENLINNA

Ohjaustoiminnan koulutusohjelma

Tekijä	Tiina Nissinen	Vuosi 2010
Työn nimi	Kuvia omasta elämästä – Kokemuksia kehitysvammaisten kuvataidetoiminnasta	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön toimeksiantaja oli Pohjois-Savossa toimiva Setlementtiliiton paikallisyhdistys. Toimeksiantajan tavoitteena oli kehittää kehitysvammaisten päivätoimintaa. Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden tarkoituksena oli tuoda uusi toimintamuoto, kuvataiteen tekeminen, osaksi päivätoimintaa.

Syksyn 2009 aikana opinnäytetyön tekijä ohjasi kehitysvammaisten päivätoiminnassa kuvataideryhmää, ja tammikuussa 2010 rakennettiin ryhmän kanssa oma näyttelyn paikkakunnan kunnantalon aulaan. Opinnäytetyön tarkoitus oli selvittää kuinka kuvataidetoimintaa tulisi ohjata kehitysvammaisille, ja mitä merkityksiä kuvataidetoiminnalla on kehitysvammaisille, sekä millaista kuvataidetoimintaa kehitysvammaisten päivätoiminnassa voi toteuttaa. Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla kuvataideryhmässä mukana olleet ohjaajat ja tekemällä kysely kuvataideryhmään osallistuneille kehitysvammaisille. Lisäksi aineistona käytettiin taidekasvattaja Liisa Kauppinen haastattelua sekä kuvataideryhmän aikana tehtyjä havaintoja ja otettuja kuvia.

Tutkimuksessa selvisi, että kuvataideryhmässä olleet kehitysvammaiset kokivat kuvataidetoiminnan miellyttäväksi ja mielekkääksi toimintamuodoksi. Kuvataidetoiminnan ja oman näyttelyn seurauksena heidän itsetuntonsa kohosi ja he tulivat tietoisemmiksi omista kyvyistään. Tekemiensä kuvien avulla he toivat esiin itselleen tärkeitä ja mieluisia aiheita sekä omaan elämäänsä liittyviä asioita. Aineiston pohjalta voidaan päätellä, että ohjaajan merkitys kehitysvammaisten kuvataidetoiminnassa on suuri. Ohjaajana on tärkeää tukea kehitysvammaisen omaa kuvailmaisua ja antaa mahdollisuus itsenäisiin päätöksiin materiaalien ja aiheiden valinnassa. Kuvataidetoiminnan toteuttaminen päivätoiminnassa edellyttää pientä ryhmäkokoa ja useampaa ohjaajaa.

Asiasanat	kehitysvammaisuus, kuvataide, kuvataidetoiminta, ohjaaminen, kuvallinen ilmaisu, itsetunto
Sivut	47 s. + liitteet 7 s.

HÄMEENLINNA

Degree programme in crafts and recreation

Author

Tiina Nissinen

Year 2010

Subject of Bachelor's thesis

Pictures of my life - Experiences of visual arts activities for persons with learning disability

ABSTRACT

The thesis was commissioned by a local association of the Finnish Federation of Settlements which operates in Northern Savo. The aim of the association was to develop day activities for persons with learning disability. The aim of the thesis was to integrate a new form of activity, i.e. visual arts, into the day activities.

During autumn 2009 the author of the thesis instructed a visual arts group in the day activity centre, and in January 2010 the group built an exhibition in the town hall. The aim of the thesis was to investigate how visual arts should be instructed to persons with learning disability; what kind impacts visual arts have on them; and also what kind of visual arts activities can be actualized in day activities for people with learning disabilities. The research material was collected by an inquiry among the participants of the visual arts group and by interviewing their instructors. The data also included photographs and observations made during the visual arts group sessions. In addition, art educator Liisa Kauppinen was interviewed.

According to the research the intellectually disabled persons who were involved in the visual arts group found the visual art activity nice and meaningful. The visual arts activity and the exhibition raised their self-esteem, and they became more aware of their own abilities. In their own pictures they brought up subjects from their own life that are meaningful and important to them. Based on the research material it can be concluded that the instructor's role in visual art activities for persons with learning disability is vital. As an instructor it is important to support the persons' own way to express themselves and to enable their own decisions concerning materials and subjects. Visual arts in day activities require small group size and several instructors.

Keywords learning disability, people with learning disabilities, day activity, visual arts, visual arts activity, instructing, visual expression, self-esteem, exhibition

Pages 47 p. + appendices 7 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTAJA.....	2
2.1	Setlementtiliikkeen arvot.....	2
2.2	Kehitysvammaisten päivätoiminta	3
3	KUVATAIDE JA KEHITYSVAMMAISUUS.....	4
3.1	Käsitteistöä	5
3.1.1	Kehitysvammainen.....	5
3.1.2	Kuvallinen ilmaisu ja kuvataidetoiminta	6
3.2	Kehitysvammaisten kuvallinen ilmaisu	7
3.3	Kuvataidetoiminnan merkitys kehitysvammaiselle	8
3.3.1	Kuvataide väylänä itseilmaisulle	9
3.3.2	Esille tulo.....	10
3.3.3	Kuvataide osana kehitysvammaisten psykososiaalista kuntoutusta	11
3.4	Ohjaamisesta ja ohjaajan merkityksestä.....	14
4	KEHITYSVAMMAISTEN KUVATAIDETOIMINTA TAIDEPESULASSA	16
4.1	Itsetunto	17
4.2	Luottamus.....	19
4.3	Kokemuksellisuus	20
5	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	22
5.1	Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymys	22
5.2	Aineistonkeruumenetelmät.....	23
6	KUVATAIDERYHMÄN TOTEUTUS	24
6.1	Tarkoitus ja tavoitteet.....	24
6.2	Ryhmän toiminta	24
6.2.1	Oma hahmo	25
6.2.2	Kuulamaalaus	25
6.2.3	Minulle tärkeät asiat	26
6.2.4	Vesivärimaalaus.....	27
6.2.5	Oma kuva.....	27
6.2.6	Valokuvaus	28
6.2.7	Näyttelyvierailu	28
6.2.8	Oma työ näyttelyvierailun innoittamana	29
6.2.9	Oma rasia.....	30
6.2.10	Mosaiikkityö.....	32
6.2.11	Viimeinen kokoontumiskerta	33
6.3	Havaintojani kuvataideryhmästä	33
6.4	Näyttely	36

7	KUVATAIDETOIMINNAN MERKITYKSET JA OHJAAMINEN.....	37
7.1	Kuvataideryhmään osallistuneiden tuntemuksia.....	37
7.2	Päivätoiminnan ohjaajien huomioita.....	40
7.3	Omat havainnot	41
8	POHDINTA.....	42
	LÄHTEET	46
LIITE 1	Kuvataideryhmän ohjelma	
LIITE 2	Kysely kuvataideryhmään osallistuneille kehitysvammaisille vastauksineen	
LIITE 3	Kysymykset päivätoiminnan ohjaajille	

1 JOHDANTO

Kehitysvammaisten kuvataide on ajankohtainen aihe. Kehitysvammaiset taiteilijat ovat tulleet koko kansan tietoisuuteen näyttelyiden kautta ja vuonna 2006 heille perustettiin oma tukiyhdistys, Kettuki ry. Kehitysvammaisten kuvataiteesta on tehty kirjoja, ja kehitysvammaisten kuvataidetoiminnasta on tehty muutama tutkimuskin. Aiheen valintaan vaikutti myös oma menneisyyteni kuvataiteen parissa. Olen opiskellut kuva-artsaaniksi, ja harrastanut taiteen tekemistä vapaa-ajalla. Kokemuksesta tiedän, että luova prosessi, joka syntyy kuvan tekemisen aikana, on voimauttava kokemus, ja halusin tuoda tämän kokemuksen mahdolliseksi myös päivätoiminnan asiakkaille.

Opinnäytetyön toimeksiantaja on Pohjois-Savossa toimiva Setlementtiliiton paikallisyhdistys joka järjestää palveluasumista sekä päivätoimintaa kehitysvammaisille ja mielenterveyskuntoutujille ja organisoii vapaaehtoistoimintaa paikkakunnalla. Päivätoiminnan ohjaajat olivat havainneet tarvetta vaihtoehtoisten kommunikointikeinojen lisäämiseen. Päivätoiminnassa ei ollut aikaisemmin ollut juuri kuvataidetoimintaa, ja innostuin kokeilemaan, kuinka kuvataidetoiminta soveltuisi osaksi päivätoimintaa.

Opinnäytetyö koostuu toiminnallisesta ja tutkimuksellisesta osuudesta. Toiminnallinen osuus käsittää kuvataideryhmän suunnittelun ja toteutuksen Ukonhatun kehitysvammaisten päivätoimintaan. Kuvataideryhmän tarkoitus oli tuoda uusi toimintamuoto päivätoimintaan ja tarjota asiakkaille mahdollisuus kuvalliseen ilmaisuun sekä antaa heille monipuolisia kokemuksia kuvataiteen parissa.

Tutkimuksessani etsin vastauksia seuraaviin kysymyksiin: *Kuinka kuvataidetoimintaa tulisi ohjata kehitysvammaisille, ja mitä asioita ohjatessa tulisi huomioida?* Etsin vastauksia kysymykseen sekä teorian, että käytännön, eli kuvataideryhmän ohjaamisen, kautta. Tutkimusta varten kävin haastattelemassa Vaalijalan kuntoutuskeskuksessa toimivan Taidepesulan ohjaajaa, taidekasvattaja FM Liisa Kauppista. Häneltä sain ideoita kuvataidetoiminnan toteutukseen. Opinnäytetyöni on yksi esimerkki siitä, millaista kuvataidetoimintaa kehitysvammaisten päivätoiminnassa voi toteuttaa.

Halusin myös selvittää, *mitä merkityksiä kuvataidetoiminnalla on kehitysvammaisille.* Opinnäytetyössä pohdin osaltani myös sitä, *kuinka kuvataidetoimintaan osallistuminen vaikuttaa kehitysvammaisten itsetuntoon ja minä kuvaan, ja millaisia asioita kehitysvammaiset ilmaisevat tekemiensä kuvien avulla.* Keräsin aineistoa tutkimusta varten laatimalla kyselyn kuvataideryhmään osallistuneille kehitysvammaisille ja haastattelemalla kuvataideryhmässä ohjaajina olleet päivätoiminnan ohjaajat.

Opinnäytetyössä keskeisiä käsitteitä ovat kehitysvammaisuus, kuvataidetoiminta ja kuvallinen ilmaisu.

2 OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTAJA

Opinnäytetyön toimeksiantaja on Pohjois-Savossa toimiva settlementiliiton jäsenyhdistys. Toiminta alkoi paikkakunnalla huhtikuussa 1995 vapaaehtoistyön organisoimisesta. Nykyään toiminta on laajentunut kehitysvammaisten sekä mielenterveyskuntoutujien asumispalveluihin ja päivätoimintaan ja lisäksi yhdistys järjestää koululaisten iltapäivätoimintaa. Yhdistyksen kiinteistöt sijaitsevat pienen kirkonkylän kupeessa. Keväällä 2000 valmistui ensimmäinen asumisyksikkö, joka sai nykyisen muotonsa vuonna 2003. Uusin asumisyksiköistä aloitti toimintansa elokuussa 2006. Molemmassa yksiköissä on palveluasuntoja sekä mielenterveyskuntoutujille sekä kehitysvammaisille. Noin viiden kilometrin päässä kirkonkylästä sijaitsee palvelukoti, jonka asiakkaat ovat mielenterveyskuntoutujia. Mielenterveyskuntoutujien päivätoiminta on ollut yhdistyksen järjestämää vuodesta 2001. Kehitysvammaisten päivätoiminta aloitti toimintansa vuonna 2006.

2.1 Settlementiliikkeen arvot

Settlementiliike syntyi Englannissa yliopistojen opiskelijoiden 1800-luvun puolivälissä alkaneen yhteiskunnallisen ja sosiaalisen herätyksen tuloksena. Sen toi Suomeen Siegfried Sirenius vuonna 1918. Ensimmäiset Settlementit perustettiin Helsingin Kalliolaan, Viipuriin, Rovaniemelle Kemiin ja Tampereelle. Nykyisin Settlementiliike on levinnyt koko maahan, yhdistyksiä on tällä hetkellä 37. Paikalliset settlementit ja settlementinuorten yhdistykset yhdessä Suomen Settlementiliiton ja Settlementinuorten liiton kanssa muodostavat suomalaisen settlementiliikkeen.

Jokainen settlementti on itsenäinen toimija. Settlementtityö on lähtenyt kullakin paikkakunnalla liikkeelle koetusta tarpeesta. Settlementtityö ei siis kohdistu millekään tietylle ikä- tai väestöryhmälle, vaan työtä tehdään kaikenlaisten ihmisten parissa. Kohderyhmiä ovat mm. maahanmuuttajat, kehitysvammaiset, ikääntyneet ja lapsiperheet. Opinnäytetyön toimeksiantaja toimii paikkakunnalla oikeastaan kaikkien näiden ryhmien parissa lukuun ottamatta maahanmuuttajia. Settlementiliikkeen tehtävä on edistää erityisesti vaikeimmassa tilanteessa olevien ihmisten selviytymistä.

Settlementtityön taustalla on kristillinen arvopohja. Settlementtitoimintaa ohjaavia perusarvoja ovat yksilön oikeuksien kunnioittaminen ja erilaisuuden hyväksyminen. Toiminnassa tärkeä arvo on myös luottamuksella ihmisen ja hänen yhteisönsä kykyyn ratkaista itsenäisesti omia ongelmiaan. Tämä näkyy toimeksiantajan toiminnassa esimerkiksi siinä, että jokaisessa yksikössä pidetään yhteisöpalavereja, joissa käsitellään kulloinkin pinnalla olevia aiheita. Muita toimintaa ohjaavia arvoja ovat paikallisuus, tasa-arvo ja sitoutuminen heikommassa tilanteessa olevan ihmisen tilanteen parantamiseksi, sekä usko henkilökohtaisen ystävyyden ja yhteyden mahdollisuuteen yli kaikkien rajojen. Toimeksiantajan yksi toimintamuoto on välittää tukihenkilöitä vanhuksille, mielenterveyskuntoutujille ja vammaisille. Settlementiliike korostaa sosiaalista vuorovaikutusta ja sen

merkitystä. Ajatus on, että ihmisen toiminta, hänen sosiaaliset suhteensa ja tunteensa syntyvät vuorovaikutuksessa. Erilaisten ihmisten vuorovaikutus ja vuorovaikutustilanteiden monimuotoisuus on näin itsessään tavoiteltavaa. Tärkeää on ihmisen kokonaisvaltainen kohtaaminen.

Suomalaisen settlementiliikkeen toiminta-ajatuksena on toimia ekumeenisen kristillisen perustansa tunnustavana kansalaisliikkeenä, joka tukee ihmisenä ja lähimmäisenä kasvamista sekä elämän eheytymistä. Settlementiliike on poliittisesti sitoutumaton. Liikkeen perustehtäviä ovat yksilön elämänhallinnan edistäminen, läpi elämän kestävän oppimisen mahdollistaminen, ihmisten välisen vuorovaikutuksen ja lähimmäisyyden edistäminen sekä yhteisöllisyyden toteutumista ja yhteiskunnallista vaikuttamista edistävien toimintamuotojen kehittäminen. (Settlementiliitto n.d.)

2.2 Kehitysvammaisten päivätoiminta

Päivätoiminta sisältyy kehitysvammalain 2§:n mukaisiin palveluihin. Jos aikuisikäinen kehitysvammainen ei kykene osallistumaan työtoimintaan, on päivittäinen toiminta järjestettävä muilla tavoin, yleensä osallistumalla päivätoimintakeskusten toimintaan. Myös lasten päivähoito ja koululaisten iltapäivähoito ovat päivätoimintaa. Päivätoimintapalveluja tuottavat kunnat, erityishuollon kuntayhtymät ja yksityiset palvelujen tuottajat. Päivätoimintakeskusten toiminta on kuntouttavaa ja kehittävää, sen tavoitteena on sosiaalisten taitojen ja työvalmiuksien kehittyminen. (Kaski ym. 2009, 339–340.)

Settlementiliiton paikallinen jäsenyhdistys järjestää palvelukotiensa kehitysvammaisille asukkaille päivätoimintaa vanhaan kerrostaloon kunnostetun asumisyksikön ylimmässä kerroksessa. Päivätoiminnan tavoitteena on elämysten ja onnistumisten kautta parantaa asiakkaan elämänlaatua sekä antaa sisältöä päiviin. Päivätoiminta tarjoaa kehitysvammaisille asiakkaille heidän kykyjensä ja taitojensa mukaista mielekästä ja tavoitteellista toimintaa aiemmin opittuja elämäntaitoja tukien. Päivätoiminnan tavoitteena on kuntouttaa, ylläpitää ja edistää asiakkaiden toimintakykyä parantamalla asiakkaan itsetuntoa ja itseluottamusta, löytämällä asiakkaiden omia vahvuusalueita ja kehittämällä vuorovaikutustaitoja. Myös päivätoiminta pohjautuu Settlementiliikkeen arvoihin. (Setlementti Ukonhattu ry n.d.)

Päivätoiminnan tilat on sijoitettu entiseen asuinhuoneistoon. Noin 60m²:n tilat käsittävät keittiön, olohuoneen, WC:n ja pienen askartelutilan. Päivätoimintaa on kolmena päivänä viikossa, tällä hetkellä maanantaisin, tiistaisin ja keskiviikkoisin. Kunakin päivänä kokoontuu kaksi ohjattua ryhmää. Viikko-ohjelma suunnitellaan kevät-, kesä- ja syyskaudeksi. Ryhmien sisältö vaihtelee vuodenajan mukaan: kesällä on mm. puutarhan hoitoa ja ulkoilua, ja talvella enemmän sisällä tapahtuvaa toimintaa. Ryhmäkoot vaihtelevat viidestä kahdeksaan. Päivätoiminnassa on kaksi vakituista ohjaajaa, jotka työskentelevät osittain myös palvelukotien ohjaajina. Päivätoiminta rakentuu ryhmätoiminnoille, joiden lisäksi päivätoimintaan kuu-

luu erilaiset retket, konsertit ja tapahtumat, myyjäisten suunnittelu ja järjestely sekä kansalaisopiston kurssitarjonta.

Maanantai	Tiistai	Keskiviikko
Kädentaidot 9–11.30	Kuvataideryhmä 9–11.30	Kokkikerho 9–13
Musiikki/elokuvaryhmä 12.30–15	Luovat toiminnot 12.30–15	Ympäristö tutuksi 13–15

TAULUKKO 1 Päivätoiminnan ohjelma syksy 2009.

Päivätoiminnan asiakkaat ovat eriasteisesti kehitysvammaisia, ja kaikki tarvitsevat tukea päivittäisissä toiminnoissa. Kaikki ryhmiin osallistuvat ovat Ukonhatun palvelukotien asukkaita yhtä lukuun ottamatta. Kaikkiaan päivätoiminnassa käy 14 henkilöä. Osa heistä käy kerran viikossa, osa kahtena päivänä ja osa kaikkina kolmena päivänä.

3 KUVATAIDE JA KEHITYSVAMMAISUUS

Toiset ajattelevat, että taidetta on vain ammattitaiteilijoiden tekemät työt, eikä esimerkiksi kehitysvammaisten tekemää taidetta saisi kutsua taiteeksi ollenkaan. Taidetta on lähes mahdotonta määritellä tarkkaan, ja mitään yleisiä ohjeita siihen, mitä saa kutsua taiteeksi, ei ole olemassa. Näin ollen jokainen voi itse määrittää, mitä taide on. Oma käsitykseni taiteesta on laaja. Mielestäni taidetta voi tehdä kuka tahansa ja taiteen funktiot voivat olla erilaisia. On myös pohdittu, onko tarpeellista kutsua kehitysvammaisten taidetta kehitysvammaisten taiteeksi, vai voisiko se olla vain taidetta siinä missä muukin taide. Esimerkiksi taiteilija Rafael Wardi on hyvin tiukka siitä mieltä, että taide ei tarvitse etuliitteitä (Skyt 2009-2010, 16-18). Hänen mielestään taiteilijan vammaa ei pidä tuoda esiin taiteen yhteydessä. Mielestäni on kuitenkin hieman ongelmallista, jos vammaisten tekemä taide asetetaan samalle viivalle, sillä sehän antaa oikeuden arvostella sitä samoin kriteerein kuin muutakin taidetta, mikä ei välttämättä ole hyväksi. Pahimmassa tapauksessa se menettää oman ainutlaatuisuutensa. Selkeyden vuoksi käytän tässä opinnäytetyössä käsitettä kehitysvammaisten taide. Keskustelu etuliitteen käytöstä on kuitenkin tervetullutta. On ihan hyvä pohtia, miksi vammaisuus pitäisi nostaa esiin taiteesta puhuttaessa.

Kuvataide on siitä hyvä harrastus, että se soveltuu lähes kaikille. Kuvataiteen tekeminen ei vaadi erityistaitoja, vaikka usein ajatellaankin, että on osattava piirtää tarkkaan ja luonnonmukaisesti, että voisi harrastaa kuvataiteen tekemistä. Yleensä ihmisten kynnys ryhtyä kuvalliseen työskentelyyn on suuri, minkä uskon johtuvan siitä, että kuvia on lupa arvostella, voidaan sanoa, jos jokin työ ei miellytä tai on epäonnistunut. Kehitysvammaisille tämä kynnys ei ole niin suuri. He voivat heittäytyä kuvan tekemisen prosessiin sen kummemmin ajattelematta, miltä lopputulos näyttää ja mitä muut siitä mahdollisesti ajattelevat. Tämä on yksi syy, miksi kuvataiteen harrastaminen sopii monelle kehitysvammaiselle. Se antaa mahdollisuuden tuottaa jotakin ihan omaa, jotakin mikä ei ole riippuvaista toisten avusta.

KUVA 1 Näyttelyn satoa: Violetti kivi.

3.1 Käsitteistöä

Opinnäytetyössäni keskeisiä käsitteitä ovat kehitysvammaisuus, kuvallinen ilmaisu ja kuvataidetoiminta. Seuraavassa määrittelen tarkemmin, mitä nämä käsitteet tarkoittavat.

3.1.1 Kehitysvammaisuus

Kehitysvammaisuuteen liittyy usein älyllisten toimintojen vajavuutta, minkä vuoksi käytetään termiä älyllinen kehitysvammaisuus. Maailman terveysjärjestöllä WHO:lla on kehitysvammaisuutta koskeva tautiluokitus ICD10, jonka mukaan älyllisellä kehitysvammaisuudella tarkoitetaan tilaa, jossa henkisen suorituskyvyn kehitys on estynyt tai epätäydellinen. Yleiseen henkiseen suorituskyvyn vaikuttavat kognitiiviset, kielelliset, motoriset ja sosiaaliset taidot ovat puutteellisesti kehittyneitä. Älyllinen kehitysvammaisuus voi esiintyä myös minkä tahansa fyysisen tai psyykkisen tilan kanssa.(Kaski, Manninen & Pihko 2009, 16.)

Suomessa älyllinen kehitysvammaisuus luokitellaan vaikeusasteisiin. Luokituksen perustana on älykkyyssosamäärä, joka selvitetään psykologisin testein. Luokituksen mukaan älyllisesti kehitysvammaisia ovat ne henkilöt, joiden älykkyyssosamäärä on pienempi kuin 70. Luokittelun tarkoitus

on kuvata ihmisten terveydentilaa ja siihen läheisesti liittyviä aiheita, piirteitä tai tarpeita, ei luokitella ihmisiä. Älyllisen kehitysvammaisuuden vaikeusaste ei riitä ennustamaan elämässä selviytymistä, vaan siihen vaikuttavat hyvin moninaiset asiat. (Kaski ym. 2009, 17–19.)

Marja Matero (Malm, Matero, Repo & Talvela 2004, 165) korostaa, että älykkyys on vain osa ihmisen persoonallisuutta, ja ihmisen kehitykseen vaikuttavat myös kasvatus, elämänkokemukset, oppiminen ja elinympäristö. Luokituksissa on vaarana, että ihmiset lokeroidaan johonkin tiettyyn muottiin. Aivan kuten me muutkin ihmiset, myös kehitysvammaiset ovat yksilöitä, omanlaisiaan persoonia vahvuuksineen ja kykyineen.

Älyllinen kehitysvammaisuus luokitellaan neljään ryhmään: lievään, keskiasteiseen, vaikeaan ja syvään älylliseen kehitysvammaisuuteen. Lievästi kehitysvammainen ihminen on usein melko itsenäinen useimmilla elämän osa-alueilla, mutta tarvitsee tukea ja opastusta työssään, asioinnissa ja palveluiden hankinnassa. Hän pystyy asumaan itsenäisesti tai hieman tuettuna ja kykenee solmimaan sosiaalisia suhteita. Lievästi kehitysvammaiset oppivat yleensä lukemaan ja kirjoittamaan. Diagnosimaton tai puutteellisesti tuettu lievä kehitysvammaisuus saattaa olla psyykkisen sairastumisen taustalla. Keskiasteisesti kehitysvammaiset tarvitsevat tukea asumiseen ja työntekoon. Heillä kehityksen viiveet ovat laajempia kuin lievästi kehitysvammaisilla. Useimmat selviävät melko itsenäisti päivittäisistä toiminnoista. Vaikeasti kehitysvammainen tarvitsee jatkuvaa tukea ja ohjausta. Hän on riippuvainen muista ihmisistä. Monilla vaikeasti vammaisilla on kommunikointivaikeuksia, ja heillä saattaa olla käytössään puhetta korvaavia menetelmiä. Syvästi kehitysvammainen yksilö on täysin muista ihmisistä riippuvainen, ja hän tarvitsee jatkuvaa hoitoa. Hänellä on vakavia puutteita sekä liikunta- että kommunikointikyvyssä. Syvästi kehitysvammaisen henkilön on mahdollista oppia joitakin yksinkertaisia työtehtäviä ja hän voi tulla omatoimiseksi joissakin päivittäisissä toiminnoissa. (Malm ym. 2004, 176; Kaski ym. 2009, 20–21.)

Kehitysvamman vaikutukset ovat yksilöllisiä. Kehitysvammaisella saattaa samaan aikaan olla merkittäviä kykyjä ja merkittäviä puutteita (Malm ym. 2004, 176). Kehitysvammaiset ovat taidoiltaan ja toimintakyvyltään hyvin heterogeeninen ryhmä. Älyllinen kehitysvammaisuus on vain yksi henkilön monista erityisominaisuuksista, ja kehitysvammaisuuteen voi liittyä myös erilaisia lisävammoja ja -sairauksia. Niiden laatu ja määrä vaikuttavat siihen kuinka paljon ne rajoittavat yksilön toimintaa. (Kaski ym. 2009, 25.)

3.1.2 Kuvallinen ilmaisu ja kuvataidetoiminta

Kuvallinen ilmaisu on itsensä ilmaisua kuvallisin keinoin eli erilaisten kuvataiteen tekniikoiden avulla. Se on visuaalista viestintää. Kuvataiteen ohella myös graafinen viestintä on kuvallista ilmaisua. Paremmin tunnettu käsite kuvaamataito on turhan rajaava, kun taas kuvallinen ilmaisu sisältää myös tunteiden ja muiden asioiden ilmaisun kuvan kautta. Siksi käytän mieluummin tätä käsitettä. Kuvallinen ilmaisu voi olla myös menetelmä

käsitellä omia tunteita ja tehdä niitä näkyväksi. Parhaimmillaan kuvallinen ilmaisu antaa mahdollisuuden kokeilla, uskaltaa, oivaltaa ja oppia. Mielestäni kuvallisessa ilmaisussa lopputuloksen ohella tärkeää on myös kuvan tekemisen prosessi.

Kuvataidetoiminta on käsitteenä melko vähän käytetty, eikä missään ole määritelty tarkkaan, mitä se sisältää. Yleisimmin käsitetään, että kuvataidetoiminta on ohjattua ryhmä- tai yksilötoimintaa, jossa käytetään menetelminä kuvataiteen eri tekniikoita. Sitä järjestetään eri tahojen mm. kansalaisopistojen toimesta. Kuvataidetoiminta voi olla pitkäkestoista, tasaisin väliajoin toistuvaa tai kertaluontoista. Tunnusomaista on ohjaajan läsnäolo. Kuvataidetoimintaa järjestetään eri kohderyhmille, joita voivat olla esimerkiksi lapset, vanhukset, mielenterveyskuntoutujat tai vammaiset. Se on tavoitteellista ja suunniteltua toimintaa. Tavoitteet voivat olla joko pedagogisia tai terapeutisia, riippuen kohderyhmän tarpeista. Kuvataidetoiminnan ohjaajalla on yleensä kuvataidealan koulutusta.

3.2 Kehitysvammaisten kuvallinen ilmaisu

On olemassa asioita, jotka ovat ominaisia kehitysvammaisten taiteelle, mutta aivan kuten me muutkin, myös kehitysvammaiset ovat yksilöitä, ja heidän kuvailmaisussaan on yksilöllisiä eroja. Kehitysvammaisten taidetta katsellessa huomaa, että niissä on usein käytetty kirkkaita värejä ja ne ovat aiheiltaan iloisia ja kepeitä. Aina kuvien merkitys ei aukene katsojalle. Kehitysvammaisten taide syntyy taiteilijan omien lakien mukaan. Kehitysvammaisen tapa kuvata asioita ei noudata yleisiä sääntöjä. Hän saattaa yhdistellä yllättäviä elementtejä keskenään ja käyttää aivan omanlaisia värejä. Heidän kuviensa tulkitseminen ei ole niin helppoa kuin voisi ajatella; periteisillä kuvan kerronnan symboleilla voi olla heille aivan oma merkityksensä. (Isomäki 2006, 16- 29.)

Jaana Isomäen (2004, 26) mukaan kehitysvammaisten maalauksia ja piirroksia luonnehtivat elämänilo, valoisuus ja kirkkaus niin aiheiden kuin värienkäytön osalta. He eivät yleensä käsittele töissään synkkiä ja ahdistavia aiheita. Isomäki toteaa myös, että ajatus lopputuloksesta ei kahlitse kehitysvammaista. Hän kykenee heittäytymään luovaan prosessiin, jossa ilo ja tekemisen halu tulevat esille erityisen hyvin. Kehitysvammaiset eivät ota vaikutteita taidemuodista eivätkä muista taiteilijoista, taiteen arvottaminen ja töiden vertailu ovat vierasta heille. Kehitysvammaisille opetetaan samoja kuvan tekemiseen liittyviä asioita kuin ei-kehitysvammaisille, mutta he eivät välttämättä omaksu kaikkea sitä.

Kehitysvammaisten taide muistuttaa lasten tekemää taidetta ja heidän töissään saattaa olla lasten eri ikäkausille tyypillisiä piirteitä. Perusteellisempi tarkastelu kuitenkin osoittaa, että kehitysvammaisten työt poikkeavat lasten maalauksista ja piirustuksista. Pirjo Hämäläinen (Isomäki 2006, 23) mainitsee, että toisin kuin lapset, kehitysvammaiset pyrkivät selvästi välttämään perinteisiä kuvaamistapoja. Heidän ratkaisunsa ovat omaperäisiä ja rohkeita. Kehitysvammaiset päätyvät töissään sellaisiin ratkaisuihin, joihin lapset eivät päätyisi. He pystyvät myös hämmästyttävän tarkkaan

kuvaustapaan.

Ahti Isomäki väittää, että kehitysvammaiset ovat yleisesti taiteellisesti lahjakkaampia kuin vammattomat. Heiltä tulee hienoja töitä, jotka ovat melkein kaikki omalla tavallaan mielenkiintoisia (Itkonen 2008, 145). En itse kuitenkaan usko siihen, että kehitysvammaiset ovat sen lahjakkaampia kuin muutkaan, he ovat ehkä rohkeampia eikä heillä ole samanlaisia rajoitteita kuvan tekemiselle kuin vammattomilla ihmisillä. Heidän erityislahjansa pääsevät esiin, koska he uskaltavat tehdä rohkeasti omanlaistaan taidetta, jota lopputulos ei kahlitse.

KUVA 2 Piirtämistä puuväreillä.

3.3 Kuvataidetoiminnan merkitys kehitysvammaiselle

On vähäistä tietoa siitä, mitä kuvataiteen tekeminen kehitysvammaiselle merkitsee. Syitä siihen ovat se, ettei aihetta ole ensinnäkään tutkittu kovin paljoa, ja toiseksi kehitysvammaisten haastattelu ei ole täysin ongelmaton. Susanna Hintsala (1994) on tarkastellut kehitysvammaisten kuvataidetoiminnan merkitystä. Hän haastatteli tutkimusta varten kuvataidetoimintaan osallistuneita kehitysvammaisia ja heidän ohjaajiaan. Hän haastatteli yhdeksää iältään 23–55-vuotiaita eriasteisesti kehitysvammaisia kuvataiteen harrastajia ja kolmea työntekijää, jotka olivat toimineet kehitysvammaisten kuvataidetoiminnan ohjaajina 1,5–15 vuotta. Tutkimuksen mukaan kehitysvammaisten kokemukset kuvataidetoiminnasta olivat mieluisia. He luottivat omiin kykyihinsä kuvien tekijöinä ja arvostivat omia töitään. Hintsalan tutkielmassa haastatellut kehitysvammaiset kokivat taide-ryhmässä käymisen tärkeänä. Varsinkin sosiaalinen puoli koettiin merkityksellisenä, ei niinkään itse kuvataiteen tekeminen. Näyttelykokemukset olivat kehitysvammaisille tärkeitä. Heistä oli mukavaa saada töitään esille muiden katseltaviksi. (Hintsala 1994, 53.)

Myös Johanna Penttinen (2007) on tutkinut opinnäytetyössään kuvataiteen merkitystä kehitysvammaisille. Hän haastatteli tutkimuksessaan yhtätoista kehitysvammaista. Neljä haastattelua tehtiin Artilabossa Hollannissa, kolme Kirsikodissa Lieksassa ja neljä Lieksan taidetoimintakeskuksella. Nämä kehitysvammaiset olivat harrastaneet kuvataidetta kauan ja heidän tekemisensä lähestyy ammattimaista kuvataiteen tekemistä. Haastateltujen töitä oli ollut esillä näyttelyissä. He tekevät kuvataidetta useana päivänä viikossa, joten se on heille yksi toimintatapa, melkein kuin työ. On siis sanomattakin selvää, että kuvataidetoiminta näyttelee hyvin merkityksellistä osaa heidän elämässään. Kaksi Penttisen haastattelemaa henkilöä sanoi, että taiteen tekeminen oli vaikuttanut selvästi heidän elämänlaatuunsa, sillä he olivat löytäneet alueen, jossa kokivat onnistuvansa ja olevansa hyviä.

Kaski, Manninen, Mölsä ja Pihko (1998, 198) korostavat, että taiteen ja kulttuurin merkitys saattaa olla kehitysvammaiselle jopa suurempi kuin yleensä ajatellaan. Esimerkiksi kuvallinen ilmaisu voi olla kehitysvammaiselle luontevampi tapa ilmaista itseään kuin sanallinen viestintä. Aina-kin joissain tapauksissa kuvallinen ilmaisu toimii kehitysvammaisen kommunikoinnin ja itsensä ilmaisun välineenä. Kuvan tekemisen kautta kehitysvammainen voi löytää omat kykynsä.

Saari (1992, 65) toteaa, että kuvaamataito innostaa havainnoimaan ja tekeminen harjoittaa visuaalisen hahmotuksen tärkeitä osa-alueita, kuten silmän ja käden yhteistyötä sekä avaruudellisia suhteita. Kuvallisen ilmaisun materiaaleilla työskentely antaa monenlaisia aisti-tuntemuksia. Saari (1992, 59) toteaa, että taiteellisen ilmaisun kokonaisvaltaisuus on tärkeää monivammaiselle, sillä tällöin ei hoideta vain yksittäistä vikaa vaan koko ihmistä. Kuvallisen työskentelyn tavoitteena ei ole vain tietyn suorituskelpoisuuden saavuttaminen, vaan itsetuntemuksen ja -luottamuksen lisääminen. "Kehitysvammaisten henkilöiden kuvallisessa ilmaisussa on kysymys pitkäjänteisestä kuntouttavasta ja persoonallisuutta eheyttävästä toimintamuodosta, tiivistävät Kaski ym.(2009, 220).

3.3.1 Kuvataide väylänä itseilmaisulle

"Taide pystyy välittämään monenlaisia viestejä. Tunteiden ja epämääräistenkin mielentilojen välittämisessä se on voimallinen." (Girard, Ihanus, Laine & Ropponen 2008, 49). Ilmaiseimme itseämme yleensä sanoin ja elein, mutta myös kuvien avulla voi ilmaista itseään. Joillekin tärkein tapa kommunikoida muiden ihmisten kanssa ovat kuvat. Kuvissa on voimaa. Ne voivat kertoa sellaisia asioita, joita muuten on vaikea ilmaista. On olemassa paljon valmista kuvamateriaalia esim. pictogrammikuvat, joita käytetään puhetta korvaavina kommunikointimenetelminä. Valmiit kuvat ovat usein hyvin yksipuolisia, joskin selkeitä. Niiden avulla kommunikointi ei välttämättä ole kovin rikasta. Kuvia voi myös tehdä itse, silloin niihin voi saada aivan erilaista syvyyttä. Niiden avulla on mahdollista ilmaista tun-

teita.

Kaski ym.(2009, 220) toteavat, että kuvataide on taiteentekijän ja ulkomaailman välinen kommunikaatiokeino. Kuvataiteen katsomisessa on aina kyse tulkinnasta. Koskaan ei voi varmuudella sanoa, mitä taiteen tekijä on työllään halunnut kertoa. Katsojan tulkinta saattaa osua oikeaan tai olla täysin väärä. Yleensä taiteilijalla ei ole tarvetta selittää taidettaan. Sen arvo on siinä, mitä katsojat siinä näkevät, oli se sitten mitä tahansa.

Koen hieman ongelmallisena sen, että kehitysvammaisten taidetta alettaisiin tulkitsemaan ja analysoimaan. Kehitysvammaisen henkilön taiteessa perinteisillä kuvan kerronnan symboleilla voi olla aivan eri merkitys kuin yleensä. Hämäläinen (Isomäki 2006, 24–26) kertoo saksalaisen kehitysvammaisen taitelijan Werner Voigtin työstä, johon hän on kuvannut kolme ristiinnaulittua ja muita henkilöitä. Taulu on nimetty *Alsterdorfin kärsimysnäytelmäksi*. Yllättävää kyllä kaikki taulun henkilöt nauravat leveästi, myös ristiinnaulitut. Ylöspäin kääntyneillä suupielillä on tälle taiteilijalle aivan toinen merkitys kuin nauraminen, se heijastaa raastavaa tuskaa, jota hän joutui kokoelmaan lapsena natsi- Saksan hoitolaitoksissa.

Voiko kuvataidetta pitää yhtenä itseilmaisun keinona, jos viestiä ei ymmärretäkään? Kehitysvammaisten henkilöiden maalaukset ovat usein hyvin omalaatuisia. Kirkkaat värit ja erikoiset hahmot saattavat hämmentää meitä. *Mitä ihmettä tuohon on kuvattu?* Vasta nimen perusteella saatamme hahmottaa mistä on kyse – jos silloinkaan. Mutta toisaalta, kuva voi olla hyvinkin puhutteleva, vaikkemme edes ymmärtäisi, mitä siinä kuvataan. Se herättää meissä tunteita ja kysymyksiä, se vaikuttaa.

Mieleeni tulee jostain syystä vuosina 1947-1987 eläneen taiteilijan Kallervo Palsan taide. Hän teki eroottisia ja ekspressiivisiä kuvia suunnattomalla vimmalla. Kuvat ovat jopa nykypäivän kaikenlaiseen taiteeseen tottuneen katsojan silmissä eriskummallisia ja vavahduttavia. Niihin on tuotu jotain sellaista raastavaa tunnetta, joka on lähes mahdoton käsittää. Tuskin Palsa itsekään uskoj, että kukaan katsoja ymmärtäisi, mitä hän oli tuntenut kuvia tehdessään. Mutta niiden tekeminen oli silti hänelle tarpeellista. Hän varmaankin jollain lailla vapautui maalatessaan. Olen ajatellut, että myös kehitysvammaisen henkilön kohdalla asia voi olla näin. Kuvan merkitystä ei tarvitsekaan ymmärtää. Jo se että on saanut tunteen paperille, on mahdotoman vapauttavaa. Ei sillä ole väliä vaikka muut ymmärtäisi sitä. Pääasia on että, se on tehty näkyväksi.

3.3.2 Esille tulo

Kehitysvammaiset ovat kautta historian olleet väheksitty ja hyljeksitty ihmisryhmä. Kauas on kuitenkin kuljettu siitä, kun antiikissa ja keskiajalla vammaisia suljettiin ulos yhteisöistä ja jopa surmattiin. Mutta toisaalta Suomessa vielä 1900-luvun alussa rotuhygienian ollessa kiivaimmillaan "tylsämieliset" eristettiin laitoksiin. (Vehmas. 2005, 68.) Nykyään eristä-

miskulttuuri on kuitenkin väistymässä. Laitoksia sijoitetaan lähemmäksi kuntakeskuksia ja kaupunkeja, kehitysvammaiset lapset käyvät samassa päiväkodissa ja koulussa muiden lasten kanssa. Moni kehitysvammaainen asuu omassa asunnossaan, käy töissä, ja harrastaa vapaa-ajallaan samoja asioita kun vammattomatkin ihmiset. Kehitysvammaiset alkavat olla yhä näkyvämpi osa yhteiskuntaamme.

Kehitysvammaisten taidetoimintaa on harjoitettu Suomessa jo kauan, mutta vasta 2000-luvulla heidän taidettaan on tuotu esille gallerioihin ja taidemuseoihin. Vuonna 2002 Kiasmassa oli näyttely *Hännätön kissa*, joka esitteli Kirsikodin kehitysvammaisten taiteilijoiden teoksia. Samana vuonna perustettiin valtakunnallinen yhdistys *Kettuki* eli kehitysvammaisten taiteilijoiden tuki ry. Kettukin tarkoitus on tukea kehitysvammaisia ja muita erityistä tukea tarvitsevia taiteen teossa, tehdä kehitysvammaisten taidetta tunnetuksi sekä järjestää kursseja ja työpajoja. Kehitysvammaiset taiteilijat ovat kokeneet näyttelyt hyvin tärkeinä. On hienoa saada omia töitään esille näkyvälle paikalle missä muut voivat katsella niitä. On hienoa, kun lehdissä kirjoitetaan näyttelystä.

Hintsalan (1994) haastattelemat kehitysvammaiset henkilöt sanoivat, että tuntuu hyvältä kun omat työt ovat näytteillä. Muutama mainitsi, että kritiikin saaminen on hyvä asia. Myös Liisa Kauppisen (haastattelu 3.6.2009) haastattelussa ilmeni, että näyttelyt olivat merkittäviä tapahtumia Vaalijalassa. Hän kertoi, että taiteilijoille on todella voimauttavaa nähdä parhaat työnsä hienosti kehystettynä ja kuulla muiden positiiviset kommentit. On tärkeää, että kehitysvammaisten taidetta tuodaan esille. Näin he näyttäytyvät meille muille yksilöllisinä ja persoonallisina taiteentekijöinä, eivät vain ihmisinä, joilla on jokin vamma.

3.3.3 Kuvataide osana kehitysvammaisten psykososiaalista kuntoutusta

Markku Ojanen on määritellyt psyykkisen ja psykososiaalisen kuntoutuksen seitsemän tavoitetta (Seppälä 1997, 95–96):

1. fyysisen toimintakyvyn edistäminen
2. haitallisten tapojen ja tottumusten väheneminen
3. toiminnan viriäminen ja lisääntyminen
4. uusien taitojen omaksuminen (sosiaaliset taidot, itsestään huolehtimisen taidot, työtaidot)
5. myönteisten ja tai realististen minäkäsityksen tai asenteiden omaksuminen
6. elämisen laadun paraneminen (aineellinen, sosiaalinen, toiminnallinen, ihmisoikeuksiin ja turvallisuuteen liittyvä elämän laatu)
7. elämän mielekkyyden lisääminen (mielekkäät sosiaaliset roolit yhteisöön liittyminen, ajankäyttö)

Seppälän (1997, 96) mukaan kehitysvammaisen psykososiaaliseen kuntoutukseen on ainakin kolme hieman eri tavoin painottuvaa näkökulmaa: funktionaaliseen diagnoosiin perustuva samanvaikutteisen käyttäytymis-

mallien opettaminen, ohjauksen ja palautteen jäsentämisen toimintamalli ja sosiaalisen roolin vahvistaminen. Funktionaalisen diagnoosin teorian mukaan ongelmakäyttäytymisellä on jokin mielekäs tarkoitus. Samanvai-
kutteisten käyttäytymismallien opettamisessa ensimmäinen tehtävä on jäl-
jittää tämä tarkoitus. Sen jälkeen ongelmalliseksi koetun käyttäytymisen
tilalle pyritään opettamaan jokin korvaava samaan lopputulokseen johtava
käyttäytymismalli.

Ohjauksen ja palautteen jäsentämisellä ei niinkään opeteta uusia perus-
valmiuksia vaan vahvistetaan olemassa olevien taitojen mielekäästä käyt-
töä. Henkilön kanssa yhdessä määritellään positiiviseen elämänhallintaan
kohdistuvia tavoitteita, joiden toteutumista seurataan ja niistä annetaan pa-
lautetta. Sosiaalisen roolin ja sosiaalisten taitojen vahvistamisen lähesty-
mistavassa lähtökohtana on kysymys: *"kuka tämä ihminen on? mikä hän
on?"* Seppälä mainitsee, että usein oirehtivalla henkilöllä ei ole mitään
sellaista roolia, jonka avulla hän voisi kokea olevansa jotakin tai jollakin
tavalla merkityksellinen. Ihmisen sosiaalinen hyvinvointi rakentuu yksin-
kertaisista osista. Hän kuuluu johonkin yhteisöön, jossa hänellä mielekäs
rooli ja jossa hän saa osakseen ihmisarvoista ja hänen perusoikeuksiaan
kunnioittavaa kohtelua. Hänellä on myös kontakteja yhteisöstä ulos, ja hä-
nellä on ajoittain mahdollisuus irtautua tästä yhteisöstä. Tässä mallissa
tarkastellaan, toteutuvatko nämä edellytykset ja selvitetään, onko oireile-
valla henkilöllä mielekäs rooli, jonka kautta hän voi kokea itsensä myön-
teisellä tavalla merkitykselliseksi. Joissain tapauksissa voidaan ideoida
yhdessä henkilön kanssa hänelle uusi ja palkitsevampi rooli. (Seppälä
1997, 96–99.)

Seppälä korostaa, että ryhmä- ja yhteisökeskeinen, vuorovaikutussuhtei-
den rakennetta selvittävä ja niitä myönteisesti edistämään pyrkivä työsken-
telyote on tulevaisuuden kehitysvammahuollossa välttämätön. Hän toteaa,
että nykypäivän kehitysvammaiselle ei riitä siisti hyvin organisoitu huo-
lenpito, vaan he kaipaavat mielekkyyttä, vastuuta, valintoja ja oikeutta
omaan persoonallisuuteen. Vastuuta on delegoitava kehitysvammaiselle it-
selleen, eikä vain pidettävä yllä kontrolliin perustuvaa järjestelmää. (Sep-
pälä 1997, 100.)

Kuvataidetta tehdessä kehitysvammainen voi ottaa itselleen taiteilijan roo-
lin. Monet ovat kokeneet sen hyvin hienoksi ja merkitykselliseksi rooliksi.
Kuvataidetta tehdessä kehitysvammainen henkilö voi löytää itsestään uu-
sia kykyjä, hän voi huomata olevansa taitava jossain. Kuvataidetoiminnas-
sa kehitysvammainen saa jatkuvaa palautetta toiminnastaan, mikä on usein
myönteistä ja kannustavaa. Kuvataiteen tekeminen voi olla myös ongel-
makäyttäytymistä korvaavaa toimintaa. Vaalijan taidetoiminnan ohjaaja
Liisa Kauppinen (haastattelu 3.6.2009) kertoi saaneensa muulta henkilö-
kunnalta palautetta, että olisipa jäänyt moni tihutyö tekemättä, jos tällaista
(kuvataide) toimintaa olisi ollut aiemmin. Taiteen tekeminen voi siis olla
myös purkautumiskeino. Kuvataidetoiminta voisi siis toimia myös saman-
vaikutteisten käyttäytymismallien opettamisessa. Usein kehitysvammaiset

purkavat turhautumistaan ongelmakäyttäytymisellä. Mielekäs tekeminen, kuvataidetoiminta, toisi sisältöä päiviin ja vähentäisi turhautumista.

Kuvataidetoiminnassa on helppoa antaa vastuuta kehitysvammaiselle itselleen. Hän saa tehdä itsenäisiä valintoja materiaalin käytön ja kuvattavan aiheen suhteen. Kun kehitysvammainen oppii työvälineiden oikeaoppisen käytön ja huollon, sen voi siirtää hänen vastuulleen. Kehitysvammaisten kuvataidetoiminta on Suomessa hyvin ryhmäpainotteista. Hämäläinen (2006, 20) mainitsee, että Suomessa kehitysvammaiset taiteilijat työskentelevät usein ryhmässä. Taiteen tekeminen ei siis ole yksinäistä puurtamista, vaan siihen liittyy keskustelua ja yhteisöllisyyttä. Näyttelyt kootaan yhdessä, ja avajaisiin kutsutaan ystävät ja tutut. Näyttely on pienen yhteisön voimannäyte, joka koetaan voimauttavaksi. Mielestäni varsinkin kehitysvammaisten kohdalla on tärkeää laittaa töitä esille, sillä se on heille osoitus siitä, että heidän tekemisistään ollaan kiinnostuneita. Susanna Hintsala (1994, 70) on tutkielmassaan haastatellut kehitysvammaisten kuvataiteen ohjaajia, joiden mukaan kuvataidetoiminnan avulla voi rikastuttaa kehitysvammaisten kokemusmaailmaa ja aktivoida heitä myönteiseen toimintaan. He olivat myös sitä mieltä, että kuvataidetoiminnassa voi kehittää sosiaalisia taitoja ja kuvallisen ilmaisun avulla kehitysvammaisen pääsee vuoropuheluun muiden ihmisten kanssa.

Kehitysvammaisten kuvataidetoiminnan kuntouttavaa vaikutusta ei ole juuri tutkittu Suomessa. Kehitysvammaisten taiteesta ja taiteen tekemisestä ollaan kuitenkin kiinnostuneita ja siitä on julkaistu useampi kirja viime vuosien aikana. Aina kuntoutuksesta ja terapiasta ei edes haluta puhua samassa yhteydessä kuin kehitysvammaisten kuvataiteesta. "Kuvien tekeminen Perttulassa ei ole taideterapiaa vaan taiteen tekemistä!" toteaa Ahti Isomäki, Perttulan kuvataideopettaja. Samassa hän kuitenkin mainitsee, että taiteen tekeminen silti vaikuttaa tekijöihinsä myönteisesti ja kohottavasti. Vaikka tutkimustietoa aiheesta on vaikea saada, kehitysvammaisten kuvataiteen ohjaajat ja opettajat ovat huomanneet se itsetuntoa kohottavan vaikutuksen. (Hintsala 1994; Kauppinen 2006.)

Kuvataidetta on käytetty kuntoutuksen tukena myös muilla kohderyhmillä, ja aihetta on jonkin verran tutkittukin. Vuosina 2003–2006 Ruotsissa Bergetin aktiviteettikeskuksessa Sundsvallissa toteutettiin projekti "Oikeus omaan puheeseen". Projektin päämääränä oli antaa keskuksen aivoverenkiertohäiriöstä kuntoutuville asiakkaille mahdollisuuksia käyttää kuvaa ja kuvan tekemistä kommunikaatiokeinona suhteessa henkilökuntaan ja ympäristöön. Kolmen vuoden aikana kuntoutujilla havaittiin parannusta mm. seuraavissa asioissa: parantunut kehontuntemus, lisääntynyt liikkumiskyky, kyky käyttää kuvaa korvaamaan menetettyä puhetta, afaatikoilla puheen kehittymistä, symbolien käyttöä kuvissa ilmaisemassa sisäisiä ajatuksia ja tunteita sekä kasvanutta tiedollista kyvykkyyttä. Tosin on vaikea sanoa, mitkä näistä parannuksista ovat kuvataiteen ansioita ja mitkä olisivat syntyneet ilman projektiin osallistumista. Todennäköisesti projektiin osallistuneet asiakkaat ovat saaneet myös muunlaista kuntoutusta esim. fysioterapiaa, jonka luulisi vaikuttavan enemmän kehontuntemukseen ja

liikkumiskykyyn kuin kuvien tekeminen. Projektin aikana havaittiin, että asiakkaat oppivat käyttämään itse piirtämiään kuvia, taidekuvia ja valokuvia korvaamaan menetettyä puhetta sekä käyttämään kuva symboleita ilmaisemaan sisäisiä ajatuksia ja tunteita, minkä voisi kuvitella johtuvan pitkäaikaiseen kuvataideterapiaan osallistumisesta. Uskon, että samanlaisia vaikutuksia olisi voinut syntyä myös, jos kohderyhmänä olisivat olleet kehitysvammaiset. Kuvaa voi käyttää puhetta korvaavana keinona myös tuottamalla itse kuvia. (Miettinen n.d.)

3.4 Ohjaamisesta ja ohjaajan merkityksestä

Koska kehitysvammaisilla on usein merkittäviä toimintakyvyn rajoitteita, he tarvitsevat ohjaajan apua myös kuvataidetoiminnassa. Ohjaajan merkitys ei ole ollenkaan vähäinen. Usein kehitysvammaiset tarvitsevat apua materiaalien ja välineiden käytössä ja muissa käytännön asioissa. Tärkeää on tukea ja rohkaista, ei tehdä puolesta. Ahti Isomäki (2005, 114) korostaa, että ohjaajan on kunnioitettava kehitysvammaisten taiteen ominaislaatua, sitä ei pidä pyrkiä normalisoimaan, sillä silloin se menettää omaperäisyytensä ja tuoreutensa.

Öhman (1986,14) painottaa, että taiteen tekemisen on luotava mahdollisuus toimia itsenäisesti ja muista riippumattomasti. On tärkeää, että kehitysvammaisen saa itse päättää esimerkiksi aiheen ja materiaalin, jolla haluaa työskennellä. Henkisesti ja fyysisesti muista riippuvaiselle kehitysvammaiselle on tärkeää saada tehdä omia päätöksiä ja toimia itsenäisesti edes jossain paikassa, ja kuvataidetoiminta luo tälle tarpeelle oivalliset puitteet. Ohjaajan rooli onkin yleensä avustaa työvälineiden käytössä ja herätellä kehitysvammaisen omaa luovuutta. Hintsalan (1994, 36) tutkimuksessa ohjaajien haastattelusta keskeisimmäksi teemaksi nousikin juuri kehitysvammaisten itse päättäminen ja oman kuvailmaisun löytäminen. Muita avaintemoja olivat kehitysvammaisten aktivointi, kehitysvammaisten keskinäinen vuorovaikutus, kommunikaatio, itsetunto, itseluottamus ja yhdessä tekeminen. Haastateltujen näkemysten mukaan ohjaajan ensisijainen tehtävä on ohjata ja neuvoa kehitysvammaista työvälineiden käytössä ja opettaa erilaisia kuvataiteen menetelmiä. He korostivat että heidän on pyrittävä välttämään kehitysvammaisten puolesta tekemistä, mikä estää oman ilmaisun löytymistä. (Hintsala 1994, 44–45.)

Penttisen (2007, 37) haastatellut määrittelivät hyvän ohjaajan sellaiseksi, joka tykkää jutella ja antaa hyviä ja selkeitä neuvoja. Haastateltujen kehitysvammaisten mukaan hyvän ohjaajan ominaisuuksiin kuuluvat hellyys, kärsivällisyys, rehellisyys, hyvä huumorintaju ja hauskan pitäminen, mutta ohjaajalta odotettiin myös jäntevyyttä, tiukkuutta ja kykyä suuttua tarpeen vaatiessa. Itkosen (2008, 145) mukaan hyvä ohjaaja innostaa kuvanteon alkuun. Joskus kehitysvammaiselle saattaa olla vaikeaa keksiä kuvattavia aiheita ja ohjaaja voi auttaa tässä. Hyvä ohjaaja osaa järjestää rauhallisen, keskittyneen ja luottamuksellisen tunnelman työskentelylle. Ahti Isomäki opettaa Perttulan erityisammattikoulussa kuvataidetta, ja hän kertoo, että pyrkii opettamaan mahdollisimman vähän. Hän on läsnä jos jollakulla on kysymyksiä, mutta hän ei halua varsinaisesti opettaa taiteen tekoa kehitys-

vammaisille. (Itkonen 2008, 145.)

Satu Itkonen (Isomäki 2006, 43) mainitsee, että kuvataiteen ohjaaminen on hienovaraista työtä, mikä varmasti pitää paikkansa. Hyvä ohjaaja huomaa kehitysvammaisen oman, erityisen piirteen kuvantekijänä ja rohkaisee jokaista ilmaisemaan omalla tavallaan. Kehitysvammaisen omaa tyyliä ei pidä pyrkiä muuttamaan, mutta tarvittaessa ohjaaja voi vihjata, milloin maalaus näyttää valmiilta tai milloin jokin kohtaa kaipaa vielä jotain lisää. Itkonen toteaa, että opettamisen onnistuminen vaatii molemminpuolista luottamusta. Luottamus ei välttämättä rakennu hetkessä, vaan joskus siihen menee pitkä aika. Opettajalla on oltava taito innostaa oppilasta kehittymään. Luulen kuitenkin, että vaikka opettaja olisi kuinka lahjakas motivoija, ei kaikilla kehitysvammaisilla välttämättä ole kiinnostusta kehittyä taiteen teossa. Eihän meillä muillakaan aina ole.

Monessa yhteydessä korostetaan, että kehitysvammaisten kuvataiteen ohjaajan/opettajan tulisi olla ammattitaiteilija tai taideopettaja (ks. Isomäki 2006; Itkonen 2008; Mikkonen 2002). Ahti Isomäen (2006, 148) mielestä ammattitaiteilija ymmärtää taiteen tekemisen herkkyyden. Mikkonen (2002, 58) toteaa, että taiteilijalla on taiteesta sellaista tietoa ja näkemystä, jota muilla ei ole. Hän mainitsee myös, että on todella tärkeää ymmärtää kehitysvammainen yksilönä, omana itsenään, jolla on omat ajatukset ja tunteet. Kehitysvammaiset eivät ole yhtenäinen ryhmä, jolle taiteen tekoa voisi opettaa kaikille samalla tavoin. Luulen, että ohjaajalle on taiteen lisäksi tärkeää tuntea myös ohjattaviensa yksilölliset piirteet. Kuvataidetta tehdessä diagnoosit menettävät merkityksensä, mistään ei voi lukea millaista taidetta esimerkiksi down-ihmiset tekevät. Jokainen tekee täysin omanlaistaan taidetta, ja jokaiselle sen tekemistä on ohjattava omalla tavallaan.

"Taide ei synny tyhjästä, on oltava virikkeitä, joista syntyy aiheita, teemoja" (Mikkonen 2002, 56). Kaikille aiheita ei synny omasta päästä. Kaikki eivät välittömästi paperin eteen saatuaan lähde työstämään sitä kuvan keinoin. Joskus kehitysvammaisillekin voi olla vaikeaa keksiä kuvattavia aiheita. Yhteinen teema ja alkumotivaatio ovat usein paikallaan. Teemat voivat olla mitä vaan, jotain omasta elämästä tai vaikka maapallon toiselta puolelta. Teemaan on saatava jokin tarttumispinta joko muistojen, esineiden, kuvien, musiikin, tuoksujen, liikkeen tai näiden kaikkien kautta. Mielestäni on kuitenkin tärkeää, että kehitysvammainenkin saa toteuttaa niitä aiheita, jotka ovat hänelle itselleen tärkeitä. Toisinaan aihe voi olla vapaa, eikä tarjottua teemaa tarvitse välttämättä käyttää. Hyvä ohjaaja antaa myös tarvittaessa myös ilmaisun vapauden.

Kehitysvammaisen kuvataiteen ohjaajan ei pidä puuttua liikaa ohjattavien työskentelyyn. Hänen on oltava valppaana ja haisteltava, milloin hänen apuaan tarvitaan. Omia neuvojaan ei pidä olla liian kärkevästi tuputtamassa. Mikkonen (2002) on tiivistänyt kuvaavasti sen, mikä kehitysvammaisten kuvallisessa ilmaisussa on merkityksellistä: "---Sitä ohjaajalta vaaditaan, kärsivällisyyttä ja itsehillintää. Luottamusta siihen että tekijä löytää ratkaisun itse. Se on tärkeintä. On löydettävä ratkaisu itse."

KUVA 3 Näyttelyn satoa: Omakuva.

4 KEHITYSVAMMAISTEN KUVATAIDETOIMINTA TAIDE- PESULASSA

Tutustuakseni kehitysvammaisten kuvataidetoimintaan haastattelin opin-
näytetyötäni varten taidekasvattaja FM Liisa Kauppista, joka on toiminut
Taidepesulan ohjaajana Vaalijalan kuntoutuskeskuksessa syksystä 2005.
Vaalijala on kehitysvammaisille tarkoitettu laitos, joka sijaitsee Nenonpel-
lossa, muutaman kymmenen kilometrin päässä Pieksämäen keskustasta.
Kuntoutuskeskuksen vanhan pesulan tiloissa toimiva Taidepesula tarjoaa
taidekasvatustoimintaa kehitysvammaisille, autisteille ja muille erityistä
tukea tarvitseville. Taidepesulan toiminta sai alkunsa projektista, ja taide-
toimintaa on kehitetty erilaisten hankkeiden kautta. Taidetoiminnan tavoit-
teena on tukea yksilöllisen persoonallisuuden kehittymistä, vahvistaa
kommunikaatiokykyä sekä tukea, rohkaista ja mahdollistaa yksilöllistä
taideilmaisua sekä vahvistaa taiteentekijän omia voimavaroja. Taiteenteki-
jöitä on noin 30, ja he käyvät taidepesulassa kerran viikossa yksin tai pien-
ryhmässä. Tavoitteena on, että jokainen löytää oman kuvallisen ilmaisun
kielensä ja itselleen sopivan materiaalin.

Haastattelun tarkoitus oli koota tausta-aineistoa oppinnäytetyön toiminnal-
lista osuutta varten. Haastattelun avulla oli tarkoitus selvittää, miten kuval-
lista ilmaisua tulisi ohjata kehitysvammaisille ja mitä asioita tulisi ottaa
huomioon ohjauksen aikana. Tavoitteena oli myös saada esimerkkejä siitä,
millaisia materiaaleja ja aiheita kehitysvammaisten kuvallisessa ilmaisussa
voi käyttää.

Vanhan pesulan miljööhön rakentunut ateljee on viehättävä paikka. Vanhat harmaat betoniseinät ovat värikkäiden ja moni-ilmeisten taideteosten peitossa. Tunnelma suorastaan kutsuu luovaan työskentelyyn. Liisa Kauppinen esittelee pesulan taiteilijoiden töitä. Jokaisen taiteilijan teoksissa on oma ainutlaatuinen tunnelmansa. Teoksissa ratkaisut ovat rohkeita ja yllättäviä, mikä lieneekin osa niiden viehätystä. Kauppinen kertoo, että joidenkin taiteilijoiden työskentely on hyvin tavoitteellista. Heidän taiteilijaiden titeettinsä löytämistä pyritään tukemaan. Osalle kuvataide on enemmänkin kuntouttavaa, harrastustyypistä toimintaa.

Taidepesulan toiminta sai alkunsa, kun Liisa Kauppinen saapui harjoittelujaksolle Vaalijalan kuntoutuskeskukseen. Hän huomasi, että Vaalijalassa oli pitkät perinteet kädentaitojen tekemisessä, mutta siellä ei ollut ollenkaan kuvallista ilmaisua. Lopputuloskeskeinen, tuottava käsityö- ja askartelutyypinen toiminta oli hyvin kaavoihin ja malleihin sidottua eikä mahdollistanut oman ilmaisun kehittymistä. Kauppinen halusi tuoda Vaalijalaan jotakin kokonaan uutta, ja niin syntyi Taidepesula. Kauppisen puheesta kuultaa innostuneisuus ja arvostus kehitysvammaisten taidetta kohtaan. Itsetunto, kokemuksellisuus ja luottamus ovat sanoja jotka toistuvat hänen puheessaan, ne tuntuvat olevan käsitteitä joiden ympärille toiminta Taidepesulassa kutoutuu.

4.1 Itsetunto

Itsetunnon vahvistaminen on Kauppisen mielestä Taidepesulan toiminnan tärkein tavoite. Hänen mielestään on aivan selvästi näkyvissä, kuinka taidetoiminta tukee itsetuntoa. Taidetoiminnan tulokset eivät näkyneet asiakkaissa heti, vaan toiminta oli kestänyt talven yli, ennen kuin hän alkoi nähdä konkreettisia muutoksia asiakkaissa. Monilla Taidepesulan taiteilijoista näkyy, että kuvataidetta on käytetty itseilmaisun väylänä. Kauppisen mielestä on näkyvissä, kuinka he ilmaisevat omaa minuuttaan. Kun katsoo ihmisten töitä sarjana, on nähtävissä, kuinka ilmaisu lähtee ihmisestä itseltään, eri tekijöiden työt ovat niin erilaisia. Mitään samankaltaisuutta kehitysvammaisten töissä on tosiaan vaikeaa havaita, toisin kun vertaa esimerkiksi kouluikäisten lasten töitä. Olisiko niin, että ulkoa tulevat opit ja mallit eivät niinkään määritä kehitysvammaisen kuvallista työskentelyä?

Taidetoiminnan kautta syntyvän ilon ja osallisuuden kokeminen ovat tärkeitä asioita. Ilo ja myönteisyys vaikuttavat taidetoimintaan osallistuneiden kehitysvammaisten elämään positiivisena voimana. Laitoksessa kehitysvammaisen elämä on hyvin säänneltyä ja aikataulutettua, joten on tärkeää, että edes jossain saa päättää mitä itse tekee. Kuvataidetoiminta voi toimia myös kuntoutuksen tukena. Kauppinen mainitsee, että kaikille liikuntapainotteinen ohjelma ei sovi, vaan joillekin ilo ja hyvä elämä voivat tulla värien tai vaikkapa savitöiden avulla.

Liisa Kauppisen mielestä on tärkeää että kehitysvammainen oppii arvostamaan omia ja muiden tekemiä töitä. Taidepesulassa tarkastellaan yhdes-

sä valmiita töitä ja käydään näyttelyissä. Vaalijalan kioskissa on järjestetty kerran kuussa kuukauden taiteilija näyttely, jossa on esillä taiteilijan töitä ja tekijän kuva. Näyttelyn avajaiset on tärkeä ja arvostettu tapahtuma Vaalijalassa. Näyttely tuo enemmän merkitystä toiminalle. Kun tekijä näkee parhaat työnsä hienosti kehystettynä, ne näyttävät todella arvokkailta. Kauppinen kertoo, että myös kulttuurikeskus Poleenissa ja Topin galleriassa Pieksämäellä on ollut näyttelyitä. Esille tuleminen on ollut Taidepesulan taiteilijoille tärkeää. Se, että muut ihailee töitä, rohkaisee ja lisää myös omaa arvostusta töitään kohtaan.

Kehitysvammaisen kuvallisen ilmaisun ohjaajan rooli mietityttää; jos tavoitteena on itsetunnon vahvistaminen, missä määrin ja millä lailla kuvallista työskentelyä tulisi ohjata? Liisa Kauppinen kertoo, ettei halua ohjattaessaan puuttua asiakkaiden omaan ilmaisuun, vaan on rohkaisija ja mahdollistaja. Työskentely lähtee aina ihmisestä itsestään, ja helpointa se on silloin, kun ryhmä on pieni ja ihanteellisinta silloin, kun asiakas on yksin. Itsetunnon ja oman ilmaisun kehittymisen kannalta on tärkeää, että saa toteuttaa juuri niitä kuva-aiheita ja käyttää sitä tekniikkaa, joka tuntuu kaikkein omimmalta. Tämä tuo haastetta kuvallisen ilmaisun ohjaamiseen ryhmässä. Kauppinen korostaa, että ryhmästäkin on saatava syntymään prosessi. Kun hän aloitti Taidepesulan toimintaa, hänellä oli kuuden hengen ryhmä autisteja. Heillä oli aiheena hedelmät, joita he tutkivat useiden aistien kautta. Kukin osallistuja ilmaisi oman kokemuksensa hedelmistä kuvallisin keinoin. Vaikka kaikilla oli sama aihe ja samat materiaalit käytössään, jokainen sai oman yksilöllisen kokemuksen, jonka hän saattoi tehdä näkyväksi. Koska ryhmässä jokainen ei voi tehdä eri juttua, hyvä keino ryhmätoiminnassa on lähestyä aihetta monen eri aistikanavan kautta. Esimerkissä he käyttivät tunto-, haju-, maku- ja näköaisteja. Aiheen on oltava mielekäs ja siinä on oltava mukana aisti- ja muistikokemukset.

Kauppinen kertoo, ettei itse ohjattaessaan koskaan tartu ohjattavaan ja näytä esimerkiksi oikeaoppista työskentelytapaa, vaan hän pyrkii saamaan ohjattavan itse havaitsemaan sen. Esimerkkinä hän mainitsee, että jos ohjattava tulisi oppia, kuinka sivellintä pidellään, hän saattaa pyytää ohjattavaa pohtimaan, kuinka siveltimellä saisi oikein ohutta viivaa. Kokeilujen kautta syntyy oivallus, joka tuottaa onnistumisen kokemuksen. Omat oivallukset tukevat asiakkaan itsetuntoa ja asiat jäävät paremmin alitajuntaan kun ne ovat syntyneet oman kokemuksen kautta. Kauppinen mainitsee, että on tärkeää kuunnella asiakasta, ja usein hän myös esittää heille kysymyksiä työskentelyn aikana. Hän saattaa esimerkiksi kysyä, minkä värinen on taivas ja millaisia pilvet ovat. Kysymysten kautta syntyy ongelmia ja ongelmien ratkominen taas kehittää ajattelua. Kysymysten avulla kuva rikastuu ja siihen tulee uusia elementtejä. Töihin tulee omia rohkeita ratkaisuja mistä taiteen tekemisessä juurikin on kyse.

KUVA 4 *Vahaliiduilla värilliselle paperille.*

4.2 Luottamus

Liisa Kauppinen mielestä on tärkeää että, ohjaustilanteessa ohjaajan ja ohjattavan välillä vallitsee luottamus. Ohjaustilanteen on oltava rauhallinen. Luottamus syntyy, kun tunnelma on hyvä ja ihminen otetaan huomioon yksilöllisesti. Tunnelman luomisessa auttaa se, jos ryhmä on pieni ja jokaisen yksilölliset tarpeet on mahdollista huomioida. Joillekin on tärkeää, että asiat toistuvat samanlaisina, esimerkiksi aloitustilanne on aina samanlainen. Kun ohjaustilanteessa toistuu sama struktuuri, ohjattavalle tulee turvallinen olo ja ilmaisu vapautuu.

Ohjaustilanteessa on aina otettava huomioon turvallisuus, kaikki vaaratekijät on poistettava. Kauppinen toteaa, että tila vaikuttaa ohjattavien keskittymiskykyyn. Ei ole hyvä, että materiaalia on paljon ympärillä, mutta viihtyisyys on kuitenkin tärkeää. Taidepesulan seinillä on paljon taidetta esillä. Jotkut työntekijät ovat sitä mieltä, että ne haittaavat keskittymistä, mutta toisaalta osa ohjattavista katselee mielellään töitä. Vaikka seinillä onkin tavaraa, Kauppinen toteaa, että pöytätilan on oltava selkeä. Siinä tulisi olla esillä vain työskentelyssä tarvittava materiaali, ylimääräiset tavarat saattavat ohjata asiakkaan huomiota pois työskentelystä. Luottamuksen rakentumiseksi on tärkeää, että ohjaustilanteet noudattavat samaa rakennetta. Kauppinen mainitsee että alkumotivaatioon kannattaa panostaa.

Jos on ihan uusi asiakas, on edettävä hyvin rauhallisesti. On kokeiltava yhtä materiaalia kerrallaan, ja niistä toivon mukaan löytyy sellaisia, jotka sopivat omaan kuvalliseen ilmaisuun. Liiallinen tavaramäärä saattaa herättää levottomuutta ja vaikeuttaa työn aloittamista, joten ei kannata laittaa esille useita eri materiaaleja, joista asiakas itse valitsisi. Asiakkaan on tunnettava itsensä tervetulleeksi ja tehdä hänet tietoiseksi siitä, mitä voi tehdä. Kuulostelevalle suhtautuminen on toimiva.

Monesti lähdetään liikkeelle savitöistä, sillä se on jollain tapaa terapeutti-
nen ja vapauttava materiaali. Savityöt myös vahvistavat käden pieniä li-
haksia, mistä on hyötyä monessa toiminnassa. Monet pitävät akryylivä-
reistä, sillä niissä on hyvä väripinta. On palkitsevaa, että saa värit voimak-
kaina näkyviin. Huopakynät ovat monelle mieluisia, sillä niillä saa helpos-
ti vahvaa jälkeä. Myös juoksevaa tussia on käytetty ruokokynän kanssa.
Muita Taidepesulassa käytettyjä materiaaleja ovat värikynät, pastelliliidut
ja vahaliidut. Luonnonmateriaaleja ei ole varsinaisesti käytetty, mutta joi-
hinkin maalauksiin on lisätty hiekkaa aikaansaamaan erilaista pintaa.
Kauppinen kertoo, että suuri paperi ei ole ollenkaan kauhistus näille ihmi-
sille, yleensä suuri paperi ja voimakkaat värit palkitsevat. Kehitysvammai-
set eivät pode valkoisen paperin kammoa, heidän työskentelynsä on va-
paata, sillä lopputulos ei kahlitse heitä.

Kehitysvammaisten ohjauksessa on omia haasteitaan, sillä joillakin keskit-
tymiskyky on hyvin huono. Ohjattava keskittyy työskentelyyn toisinaan
vain muutaman minuutin. Liisa Kauppinen mukaan siihen yleensä auttaa
selkeä ohjelma: työt on jaksotettu lyhyisiin tuokioihin, esimerkiksi kaksi
minuuttia on savityötä, jonka jälkeen tehdään vielä kahta muuta työtä. Kun
näitä työskentelytuokioita pystytään venyttämään, palkinnoksi voi mennä
vaikka motoriselle radalle, joka sijaitsee Taidepesulan lähellä. Usein töi-
den jaksottaminen auttaa niitä, joilla on ongelmia keskittymisen kanssa.
Käskeminen ei auta. Aikakäsitys voi olla niin erilainen. Kahvitauon voi
myös pitää työskentelyn välissä ja kahvin jälkeen aloitetaan työprosessi
uudestaan, jolloin aika tuntuu lyhyemmältä. Aika paljon on vain hyväksyt-
tävä, että joillain ihmisillä keskittyminen ei toimi, Kauppinen toteaa. Toi-
minnan on oltava asiakaslähtöistä, ja se on suunniteltava niin, että asiak-
kaat voisivat tehdä sellaisia asioita, jotka heille itselleen tuntuvat mielek-
kailta. Esimerkiksi autisteilla vesi- ja hiekkaleikki sekä pieni rakentelu ja
tutkiminen ovat toimintatapoja. Toiminnan on lähdettävä niin paljon ihmi-
sestä, esimerkiksi autistien kohdalla ei toimisi, jos eteen vietäisiin paperi
ja värit ja pyydetäisiin maalaamaan jotakin. Lähtökohdaksi on otettava
asiakkaan kiinnostus ja tarpeet Liisa Kauppinen painottaa.

4.3 Kokemuksellisuus

"Kokemuksellisen taidetoiminnan prosessissa syntyy uutta tietoa itsestä ja
ympäröivästä elämästä, se jää muistiin käytettäväksi voimavarana uusissa
elämäntilanteissa. Uudet asiat ja kokemukset aiheuttavat muutoksen aja-
tuksissa ja toiminnassa." (Kauppinen 2007.)

Liisa Kauppinen on ollut teoreettisena viitekehyksenä Kolbin kokemuk-
sellisen oppimisen malli. Kolbin mallissa oma kokemus korostuu, ja sitä
lähdetään prosessoimaan havainnoinnin rikastuttamiseksi. Kauppinen mu-
kaan kokemuksellisessa oppimisessa on pyrkimyksenä saada lisää rohke-
utta ja mielikuvitusta. Parhaillaan kokemuksellisuus ruokkii myös muistia,
muistikokemukset aktivoidaan rohkaisten mielen sopukoista. Kokemuk-
sellisen oppimisen prosessissa ei tietoisuudesta voi nousta tietoisuuteen

uusia asioita ja sillä tavoin rikastuttaa kehitysvammaisen ihmisen elämää.

Taidepesulassa pyritään siihen, että oppiminen tapahtuu aina oman kokemuksen kautta. Kaikki eivät maalaa samaa asetelmaa, vaan jokaisella on oma työ, joka on saanut alkunsa taiteilijan oman kiinnostuksen mukaan. Taidepesulassa tavoitteena ei ole tekniikan oppiminen vaan kokemusten saaminen.

Toiminnan tärkeimmät tavoitteet ovat itsetunnon tukeminen ja onnistumisen ja ilon kokemusten tuottaminen. Tavoitteena on myös se, että joillekin kuvataiteen tekemisestä voisi tulla harrastus ja sitä kautta edelleen kehittää lahjakkuutta. Kauppinen kertoo, että näin on käynytkin; jotkut tekevät kuvataidetta myös kotona vapaa-ajalla. Juuri parhaillaan yhdellä Taidepesulan taiteilijalla on yksityisnäyttely Pieksämäellä Galleria Topissa.

Kauppinen mainitsee yhdeksi taidetoiminnan tavoitteeksi mielikuvituksen kehittymisen. Hänen mielestään mielikuvitus ei kehity ilman rohkaisua: siihen tarvitaan jotakin konkreettista. Havainnointi kyvyn ja mielikuvituksen kehittymisen kautta vahvistuu tarinankerronta. Kuvataiteen tekeminen kehittää myös muuta ilmaisua. Kommunikaatio muiden ihmisten kanssa voi saada rohkaisua taidetoiminnan kautta, ja näin on käynytkin kaikilla Taidepesulan asiakkailta jollakin tavalla Kauppinen vahvistaa.

Taidepesulan toiminta on saanut myönteistä palautetta muilta Vaalijalan työntekijöiltä. Hoitajat ovat huomanneet muutoksen asiakkaissa. Eräs hoitaja oli todennut että "olisipa jäänyt moni tihutyö tekemättä jos tällaista toimintaa olisi ollut aikaisemmin". Taiteen tekeminen voi olla joillekin purkautumiskeino. On myös huomattu, kuinka mielellään ihmiset tulevat Taidepesulaan. Kauppinen mielestä tämä on hyvä palaute, sillä kehitysvammaisia uhkaa laitostuminen, joka on juuri sitä, ettei haluta lähteä omalta osastolta minnekään.

Kauppinen kertoo, että eri ihmisillä kuvallisessa ilmaisussa on tärkeää hyvinkin erilaiset asiat. Joillakin ilmaisussa motivoijana on ihan selkeästi väri, ja töissä on näkyvissä voimakas värien käyttö. Kauppinen korostaa, että ihmiset ovat yksilöitä, joten myös kuvallinen ilmaisu on yksilöllistä. Hän mainitsee, että joillekin autisteille tärkeää on järjestys, ja he nauttivat saadessaan asetella esineitä tiettyyn järjestykseen. Järjestyksen aikaansaaminen paperille tai pahville auttaa saamaan rauhallisen olon. Kuvataiteen merkitykset asiakkaille voivat olla todella monenlaisia. Kauppinen kertoo, että myös kehitysvammaisissa on sellaisia ihmisiä, joille on tärkeää saada kuvattua asioita mahdollisimman luonnonmukaisesti, mikä saattaa aiheuttaa toisinaan turhautumista kun tavoitteeseen ei päästä. Täydellisyys tavoittelussa auttaa monesti jokin rentouttava materiaali, vaikka vesiväri.

Taidetoiminta Vaalijalassa tuottaa uusia kokemuksia, se jättää muistijäljen. Minun on helppo uskoa, kun Liisa Kauppinen kertoo, että joillekin käynti Taidepesulassa on viikon kohokohta. Kun kävelen Vaalijalan kuntoutuskeskus alueen poikki kohti parkkipaikkaa, en voi olla miettimättä miksei näin hienoa toimintaa harjoiteta enemmän. Suomessa kehitysvam-

maisten taidetoiminta on vielä aika pienimuotoista, mutta hankkeiden ja projektien kautta sitä kehitetään koko ajan. Tarvitaan Kauppisen kaltaisia liikkeelle panevia voimia, jotta saataisiin hienot tavoitteet konkreettisiksi.

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyöni voidaan jakaa toiminnalliseen ja tutkimukselliseen osaan. Huolimatta tästä jaosta opinnäytetyöprosessi on ollut yhtenäinen ja edennyt johdonmukaisesti. Se sisälsi aiheeseen perehtymisen, kuvataideryhmän toteutuksen sekä aineiston keruun ja analyysin. Opinnäytetyön tekeminen alkoi keväällä 2009 aiheeseen tutustumisella. Käytin avainhenkilönä kehitysvammaisten kuvataidetoiminnan asiantuntijaa ja uranuurtajaa Liisa Kauppista, saadakseni käytännön kokemustietoa siitä, kuinka taide-toimintaa toteutetaan kehitysvammaisten kanssa. Edellisessä luvussa olen kirjannut Kauppisen haastattelun pohjalta saamaani tietoa joka käsittelee kehitysvammaisten kuvataidetoiminnan ohjaamisen erityispiirteitä. Haastattelun ja kirjallisuuden pohjalta lähdin suunnittelemaan omaa, päivätoiminnan ympäristöön soveltuvaa kuvataideryhmää.

Kuvataideryhmä kokoontui 13 kertaa syksyn 2009 aikana ja alkuvuodesta 2010 rakensimme ryhmän kanssa oman näyttelyn syksyn aikana tehdyistä töistä. Ryhmäläiset olivat iältään 24–52-vuotiaita. Kolme heistä oli miehiä ja kolme oli naisia. Kaikilla yhtä lukuun ottamatta on kehitysvammadiagnoosi. Kehitysvammaisuuden aste vaihtelee keskivaikeasta lievään. Ryhmän aikana tein havaintoja ryhmään osallistuneiden toiminnasta ja sen päätyttyä keräsin ryhmään osallistuneiden tunteja ja huomioita kyselyn avulla sekä haastattelin kuvataideryhmässä mukana olleet ohjaajat. Lisäksi olen käyttänyt kuvallista dokumentointia. Otin kuvia ryhmän työskentelystä ja ryhmän aikana syntyneistä teoksista. Kuvat ovat yksi havainnoinnin väline. Kuvista voi nähdä, millaisia aiheita kehitysvammaiset ovat käyttäneet ja millä tavoin he ovat aiheita kuvanneet. Kuvista voi myös nähdä kuvan rakentumisen prosessin. Tähän raporttiin olen pyrkinyt ottamaan monipuolisesti kuvia kuvataideryhmässä tehdyistä töistä elävöittämään tekstiä. Raportissa olevat pienet kuvat ovat työkuvia kuvataideryhmästä ja suuremmat kuvat ovat kuvia niistä teoksista, jotka olivat mukana näyttelyssä. Keräämäni aineiston tuloksia esittelen luvussa 6. Kuvataideryhmä otettiin innolla vastaan päivätoiminnassa ja se jatkaa toimintaansa edelleen päivätoiminnan vakituisten ohjaajien toimesta.

5.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymys

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuoda uusi toimintamuoto päivätoimintaan ja tarjota asiakkaille mahdollisuus kuvalliseen ilmaisuun sekä antaa heille monipuolisia kokemuksia kuvataiteen parissa. Opinnäytetyön pääkysymykseksi muodostui: *Kuinka kuvataidetoimintaa tulisi ohjata kehitysvammaisille, ja mitä asioita ohjatessa tulisi huomioida?* Alakysymyksiä olivat: *Mitä merkityksiä kuvataiteen tekemisellä on kehitysvammaisille? Millaisia asioita kehitysvammaiset ilmaisevat tekemiensä kuvien avulla?*

Kuinka kuvataidetoimintaan osallistuminen vaikuttaa kehitysvammaisten itsetuntoon ja minäkuvaan? Näihin kysymyksiin opinnäytetyöni antaa vastauksia tämän kyseisen ryhmän osalta. Opinnäytetyöni antaa myös esimerkin siitä, millaista kuvataidetoimintaa kehitysvammaisten päivätoiminnassa on mahdollista toteuttaa.

Tavoitteena opinnäytetyön teossa oli myös oma oppimiseni ja se, että työtä voitaisiin hyödyntää ohjaustoiminnan kentällä. Halusin saada tietoa siitä, kuinka kuvataidetta ohjataan kehitysvammaisille, ja mitä erityisiä asioita ohjauksessa on huomioitava. Liisa Kauppisen haastattelun ja kirjallisuuden avulla olen saanut monipuolista ja kattavaa tietoa kehitysvammaisten kuvataiteen ohjaamisesta. Ohjaamani kuvataideryhmä on yhdenlainen esimerkki kehitysvammaisten kuvataidetoiminnasta. Opinnäytetyöprosessin aikana saamani tieto ja kokemukset on kirjattu tähän työhön, ja toivon mukaan niiden pohjalta joku voi saada aineksia omaan ohjaamistyöhönsä kehitysvammaisten parissa.

5.2 Aineistonkeruumenetelmät

Aineistonkeruumenetelminä käytin avainhenkilön haastattelua, havainnointia, kuvallista dokumentointia, kuvataideryhmään osallistuneiden kyselyä, sekä heidän ohjaajiensa haastattelua. Käytin useampaa menetelmää sillä halusin aineiston olevan mahdollisimman kattava ja luotettava. Toivoin, että aineistot tukisivat toisiaan, eli niistä pystyisi tekemään samanlaisia havaintoja. Aineistosta ei muodostunut liian laajaa, sillä kohderyhmä oli hyvin pieni. Käytin useampaa menetelmää myös siitä syystä, että opinnäytetyöni tarkastelee kehitysvammaisten kuvataidetoimintaa monesta näkökulmasta. Toisaalta se käsittää vain hyvin pienen ryhmän tuntemuksia kuvataidetoiminnasta, joten havainnot eivät välttämättä ole kovin laajalti yleistettävissä. Uskon kuitenkin että aineistoni antaa jonkinlaisia suunta- viivoja siitä, miten kehitysvammaiset kokevat kuvataidetoiminnan ja mitä se heille merkitsee.

Avainhenkilön, eli taidepesulan ohjaajan Liisa Kauppisen, haastattelun avulla halusin kirjata pitkään alalla toimineen henkilön omakohtaisia kokemuksia kehitysvammaisten kuvataidetoiminnan ohjaamisesta. Haastattelin myös päivätoiminnan ohjaajat jotka olivat mukana kuvataideryhmän toteutuksessa, sillä he tunsivat ryhmään osallistuneet ja uskoin että he pystyisivät tekemään sellaisia havaintoja joita ei itse osaisi huomioida. Tarkoitukseni oli haastatella myös kuvataideryhmään osallistuneet kehitysvammaiset, mutta päädyin lopulta tekemään heille kyselyn. Kyselyyn päädyin, koska ajattelin että jos toteuttaisin haastattelun itse, saattaisin saada kaunisteltuja vastauksia. Myös aineiston käsittelyn ja ajan käytön kannalta kysely oli parempi vaihtoehto.

Mielestäni kuvat ovat niin olennainen osa kuvataidetoimintaa, että niitä oli sisällytettävä myös tähän opinnäytetyöhön. Kuvat toimivat käytännössä tehtyjen havaintojen tukena, ja ne elävöittävät kuvataideryhmän toiminnan kuvausta.

6 KUVATAIDERYHMÄN TOTEUTUS

Aloitin ryhmän suunnittelun mielessäni jo paljon aiemmin, kun edes tiesin ketä siihen osallistuu, mihin ajankohtaan toteutus sijoittuu ja kuinka monta kertaa ryhmä kokoontuu. Kuvataideryhmän puitteet selvisivät päivätoiminnan syksyn suunnittelupalaverissa. Ajankohdaksi tuli tiistaiaamupäivä, ja sovimme muiden päivätoiminnan ohjaajien kanssa, että ryhmä kestää muiden ryhmien tavoin syyskuusta joulukuun saakka. Halusin ryhmästä tarkoituksella melko pitkäkestoisen, jotta sen vaikutukset olisivat selkeämmin nähtävillä. Ryhmään suunniteltiin aluksi seitsemän henkilöä, mutta yksi jäi pois käytännön syistä, ja yksi ei halunnut osallistua ryhmään. Yhden pois jääneen tilalle otimme toisen, joten ryhmässä oli kuusi henkilöä.

Pyrin rakentamaan jokaisesta ohjaukerrasta kokonaisuuden, jossa olisi yhteinen aloitus ja lopetus. Tarkoitus oli, että kokoontumiskertoihin sisältyisi itsenäisen kuvallisen ilmaisun tekemisen lisäksi myös yhteistä keskustelua, sillä heidän keskinäisen vuorovaikutuksensa tukeminen on yksi tärkeä osa päivätoimintaa. Ohjelmaan toivottiin erilaisia ja uusia tekniikoita, ja niitä pyrin myös ottamaan mukaan.

6.1 Tarkoitus ja tavoitteet

Kuvataideryhmän tarkoitus oli antaa mahdollisuus kuvalliseen työskentelyyn ja oman kuvailmaisun löytämiseen sekä monipuolisiin kokemuksiin kuvataiteen parissa. Tavoitteena oli tutustuttaa ryhmän jäsenet erilaisiin kuvataiteen tekniikoihin ja löytää jokaiselle itselleen sopiva tekniikka. Ohjauksen tavoitteena oli tukea jokaisen omaa kuvallista ilmaisua ja antaa mahdollisuus toteuttaa itselleen tärkeitä aiheita kuvallisin keinoin. Ajatuksenani oli se, että koska asiakkaiden elämä palvelukodissa on toisinaan aika tarkkaan säädeltyä ja muista ihmisistä riippuvaista, kuvataideryhmässä he saisivat tehdä itsenäisiä päätöksiä. Toiminnan tavoitteena oli myös aktivoida kehitysvammaisia, rikastuttaa heidän kokemusmaailmaansa, kehittää itsenäistä päätöksentekokykyä ja lisätä vuorovaikutusta.

6.2 Ryhmän toiminta

Ryhmä kokoontui alussa kehitysvammaisten päivätoiminnan tiloihin, jossa aluksi keskustelimme kerran aiheesta ja siitä mitä teemme. Joimme kahvit ennen siirtymistä samassa kerroksessa olevaan mielenterveyskuntoutujien päivätoiminnan askartelutilaan. Käytimme tätä tilaa siitä syystä, että se on suurempi ja käyttötarkoitukseen paremmin soveltuva kuin kehitysvammaisten päivätoiminnan askartelutila. Muutamalla kerralla kokoonnuimme

kehitysvammaisten päivätoiminnan tiloissa. Mukana oli lisäksi aina toinen ohjaaja, toisinaan kaksi ohjaajaa. Ryhmäläisten nimet on muutettu.

KUVA 5 Vesivärimaalausta.

6.2.1 Oma hahmo

Ensimmäisellä kokoontumiskerralla selvitin läpi, minkälaisia kuvataidejuttuja itse kukin on aiemmin tehnyt. Jokainen valmisti massasta itselleen hahmon. Pöydällä oli kuvia eläimistä ideoita herättelemässä, mutta muoto sai olla mitä tahansa. Marja teki majakan, Anneli possun ja Aino enkelin. Kaikki muovailivat hyvin keskittyneesti. Yksi ryhmäläisistä ihmetteli, miksi täällä on näin hiljaista. Sen jälkeen kun hahmot olivat valmiit, mietimme yhdessä syksyn ohjelmaa. Ryhmäläisillä ei ollut omia ideoita, mitä ryhmässä voitaisiin tehdä, mutta he pitivät minun ehdotuksiani hyvinä. Varsinkin oman rasian valmistus ja valokuvaaminen innostivat.

6.2.2 Kuulamaalaus

Toisella kokoontumiskerralla ryhmässä olivat mukana Anneli, Aino, Marja, Eetu ja Mika. Mika ja Eetu olivat ensimmäistä kertaa mukana, ja myös he valmistivat itselleen hahmot massasta. Mika ei oikein kyennyt keskittymään tekemiseen vaan pyöritteli massaa käsissään. Eetu päätti tehdä sian, ja hän otti mallia kuvasta, joita olin taas levittänyt pöydälle. Aino ei ollut tyytyväinen enkeliinsä, joten hän muotoili uuden hahmon: kipun, jossa oli pieniä palloja. Marja ja Anneli maalasivat edellisellä kerralla tekemänsä hahmot. Kaikki kokeilivat kuulamaalausta, osa ehti tehdä kaksi työ-

tä. Paperi laitettiin laidallisen astian pohjalle, sinne pursotettiin pullopeitevärejä, laitettiin muutama marmorinkuula, ja liikuteltiin niin, että kuulat alkoivat sekoittaa värejä. Kuulamaalaus osoittautui oikein toimivaksi tekniikaksi tälle ryhmälle. Heistä oli mielenkiintoista katsoa, kun värit sekoituivat ja kuulat tekivät omaa maalaustaan paperille. Samalla kerroin heille värien sekoittumisesta. Lopuksi katselimme yhdessä valmistuneita kuulamaalauksia ja kävimme vielä läpi ryhmän ohjelmaa, sillä mukana oli kaksi ensikertalaista. Kerroin, mitä ensi kerralle olin ajatellut. Anneli totesi, että ”mielenkiintoista”.

6.2.3 Minulle tärkeät asiat

Kolmannella keralla ryhmässä oli mukana Anneli, Marja, Eetu ja Eino. Aiheena oli ”Minulle tärkeät asiat” Olin edellisellä kerralla kertonut aiheen ja sanonut, että jokainen voisi tuoda mukanaan jonkin itselleen tärkeän muistoesineen. Aluksi jokainen sai kertoa, mitä esineitä oli tuonut ja mitkä asiat itselle on tärkeitä. Anneli oli tuonut ulkomailta tuotuja kiviä ja rahoja. Eetu kertoi, että hänelle itselleen tärkeitä esineitä olivat ensimmäiseltä Lapin-reissulta tuotu poron sorkka ja viimeisimmältä reissulta tuotu kuksa. Einolla oli mukanaan palapelin palanen ja itse valmistettu nahkainen avainpussi. Hän mainitsi kaikkein tärkeimmiksi asioiksi itselleen tietokoneen ja television. Marja oli tuonut Tilda- kirjan. Hän kertoi pitävänsä lapsista, eläimistä ja käsitöistä.

Aloitimme työskentelyn kokeilemalla erilaisia kyniä, vahaliituja, tusseja, geelikyniä, öljypastilleja, puuvärejä ja hiiltä. Kokeilujen jälkeen kukin sai valita millä materiaalilla halusi varsinaisen työnsä toteuttaa. Osa käytti montaa eri materiaalia samassa työssä. Eino oli ensimmäistä kertaa ryhmässä. Hän oli hyvin tuottelias ja teki useita piirroksia. Ensin hän kuvasi tietokoneen ja television, ja alkoi sitten piirtää aiheita, jotka tulivat hänen mieleensä. Anneli kuvasi kivet ja rahat tarkasti paperille kuivapastilleilla. Hän työskenteli hyvin tarkasti ja intensiivisesti ja sai työnsä valmiiksi viime tipassa. Marja aloitti piirtämällä ylänurkkaan kirjavan sateenkaaren ja lopulta hän teki paperin keskelle suuren vihreän muurahaisen. Eetu innostui kokeilemaan geelikyniä. Hän kirjoitti eri kirjaimia peräkkäin riveille ja muisteli välillä, mitä kaikkia kirjaimia onkaan olemassa. Tähän työhön hän käytti paljon aikaa. Työn tärkeistä asioista hän toteutti nopeasti.

Osaa ryhmästä aihe miellytti ja se inspiroi heitä työskentelyyn, kun taas toiset toteuttivat mieluummin omia aiheitaan. Kaikki kertoivat kuitenkin mieluusti asioista, joista he pitivät ja jotka olivat heille tärkeitä. Totesin, että oli kuitenkin hieman ongelmallista, kun mukana oli useita eri materiaaleja. Toiset, kun saivat kokeilla eri materiaaleja, mutta joillekin tuotti ongelmia valita, mitä haluaa käyttää. Ehkä olisi parempi selkeyden vuoksi kokeilla vain yhtä uutta materiaalia kerrallaan. Seuraavalla kerralla päätin ottaa vain yhden materiaalin ja antaa ryhmälle vapaan aiheen.

6.2.4 Vesivärimaalaus

Neljännellä kerralla mukana olivat Anneli, Marja, Eetu, Eino ja Mika. Aino oli alussa mukana mutta lähti kahvin jälkeen. Ryhmässä tehtiin vesivärimaalauksia. Taustalla soi musiikki, jossa oli mukana luonnon ääniä, lintujen viserrystä jne. Aihe oli vapaa.

Anneli maalasi tarkan keskittyneenä linnun poikasen ja sen ympärille sydämen. Hän kertoi saaneensa idean työhön kuullessaan linnun ääniä levyllä. Mika levitti väriä paperille, muttei kuitenkaan kyennyt keskittymään tekemiseen. Eetu teki useamman työn. Ensiksi hän kokeili värejä ja teki paperille viivoja eri värein. Toisessa työssä hän käytti sinistä, punaista ja vihreää. Kolmanteen työhönsä hän kuvasi kiven, jonka päällä kasvaa puita. Kivi on violetti ja tausta kirkkaan vihreä. Eetu sanoi pitävänsä vesivärimaalauksesta. Hän mainitsi, että aiheet tulivat hänen päästään, ja niitä olisi vaikka kuinka paljon. Eino ei oikein keksinyt, mitä hän olisi tehnyt. Ensin hän maalasi sinisellä ja keltaisella. Toiseen työhön hän käytti kaikkia paletin värejä ja maalasi jokaisella raidan. Hän sanoi, että voisi tehdä lisääkin, muttei keksinyt, mitä olisi maalannut. Viime kerralla aiheita tuli paljon ja hän teki useita töitä, mutta Eino sanoi että ”ei viitsisi tehdä enää samoja”. Marja teki ensin ”venetaulun”. Toiseen työhön hän maalasi revontulet, joissa oli pisteitä, sydämiä ja kirjoitettu sana ”rakkaus” Työn hän omisti tyttärelleni, ja kirjoitti työn yläkulmaan ”Rakkaudella Saralle”.

Eetu ja Anneli olivat sitä mieltä, että taustamusiikki oli hyvä. Se helpotti keskittymistä ja rauhoitti. Ryhmä työskenteli hyvin keskittyneesti. Välillä keskusteltiin seuraavan päivän markkinareissusta, mutta suurimman osan ajasta ryhmä maalasi hiljaa.

6.2.5 Oma kuva

Viidennellä kokoontumiskerralla aiheena oli oma kuva. Mukana olivat Anneli, Eino, Eetu, Marja ja Mika. Alussa kukin sai kertoa, millainen ihminen mielestään on ja mikä eläin ja väri kuvaavat häntä itseään. Marja sanoi, että hän on toimielias ja häntä kuvaava väri on oranssi, ja eläin koira tai kissa. Anneli sanoi olevansa laiskiaainen. Hän kertoi olevansa rauhallinen mutta kuitenkin sosiaalinen. Hän sanoi, että oli ennen ollut omissa oloissaan viihtyvä, mutta oli palvelukodissa oppinut olemaan muiden kanssa. Eetu ei oikein hahmottanut väriä ja eläintä itseään kuvaavana. Hän kuitenkin mainitsi harmaa mustan kissan (jonkun tuttavan lemmikki) ja kertoi olevansa toimielias. Mika sanoi värikseen punaisen ja eläimeksi leijonan, mutta ei oikein osannut selittää, miksi ne kuvastavat häntä. Eino mainitsi pitävänsä kaikenlaisesta pienestä puuhastelusta ja sanoi, että koira muistuttaa häntä.

Moni lähtikin toteuttamaan kuvaa niin, että kuvasi siihen eläimen joka muistutti itseään. Käytimme vahaliituja ja öljypastilleja. Osa otti värillisen

paperin. Marja halusi tehdä tusseilla. Hän kuvasi kaksi koiraa, ja piirsi itsensä niiden taakse. Eino piirsi myös koiran. Kun kysyin, onko hän itse se koira, niin Eino piirsi koiran taakse ihmishahmon, ja sanoi olevansa se. Eetu piirsi kissan lumisessa maisemassa, ja kirjoitti työn alalaitaan sen nimen "Minä haluaisin kissan". Anneli kuvasi puiden oksilla roikkuvan laiskiaisen. Mika teki pyöreän muodon ja sanoi, että se on leijona. Pohdimme yhdessä, miltä leijona näyttää, ja Mika piirsi leijonalle harjan, erivärisiä pystyviivoja pyöreän muodon päälle. Pyysin häntä miettimään, missä leijona voisi olla, ja hän väritti taustalle vihreän ja ruskean alueen sanoi että se on savannilla.

6.2.6 Valokuvaus

Kuudennella kerralla mukana olivat Anneli, Mika, Marja ja Eino. Aiheena oli valokuvaus. Tarkoitus oli ottaa jokaisesta voimauttava valokuva, jossa kuvattava sai itse päättää missä ja miten halusi itsensä kuvattavan, sekä lisäksi jokainen sai kuvata vapaavalintaista aihetta.

Alussa olin levittänyt pöydälle erilaisia ihmis- ja luontoaiheisia kuvia, joista kukin sai valita suosikkinsa. Katsoimme valitut kuvat läpi, ja kerroin samalla kuvan sommitteluperusteita. Marja ja Anneli halusivat jäädä sisälle kuvaamaan, ja Mika ja Eino lähteä ulos. Minä lähdin ulos ja toinen ohjaaja jäi sisälle. Meillä oli käytössä kolme digikameraa. Eino ja Mika eivät oikein tienneet mitä halusivat kuvata, eivätkä he oma-aloitteisesti keksineet kuvattavia aiheita, mutta poimivat niitä ehdotuksistani. Kumpikin asettui mielellään kuvattavaksi ja varsinkin Eino innostui kuvaamisesta. Mika ei osannut kohdistaa kuvaa eikä ollut erityisen kiinnostunut kuvaamaan itse. Hän kuitenkin kulki mukana ja nautti ulkoilmasta. Saimme hienoja kuvia läheisestä ympäristöstä. Toinen ohjaaja oli kuvannut sisällä Annelista ja Marjasta henkilökuvat, ja he olivat harjoitelleet kameran käyttöä ja ottaneet muutamia kuvia päivätoiminnan tiloissa. Keitimme kahvit ja katselimme ottamiamme kuvia tietokoneen näytöltä ja kamerasta.

6.2.7 Näyttelyvierailu

Kävimme näyttelyvierailulla Varkauden museossa ja Taidekeskus Väinölässä Einon, Marjan ja Ainon kanssa. Anneli, Eetu ja Mika olivat estyneet tulemasta, mikä oli sääli, sillä he olivat odottaneet vierailua kovasti. Meillä oli oppaana taidemuseon työntekijä. Ensin menimme taidemuseon puolelle katsomaan Arja Valkosen näyttelyn Minun taloni. Hänellä sekatekniikalla toteutettuja maalauksia ja installaatioita joissa toistui talo aihe. Ryhmäläiset katselivat töitä kiinnostuneina ja osaa pidettiin "tosi kauniina" ja "ihanina" Seuraavaksi kävimme katsomassa Eero Hyvärisen näyttelyn Syksystä kesään. Työt olivat perinteisiä, lähinnä luontoaiheisia akvarelleja. Museon yläkerrassa oli historiallisen museon näyttely Kerrosten kaupunki, joka kertoi Varkauden historiasta. Esillä oli pienoismalleja ja valokuvia vanhasta kaupunkimiljööstä.

Museon jälkeen siirryimme viereiseen rakennukseen Taidekeskus Väinölään, jossa oli Varkauden kuvataideyhdistyksen juhlanäyttely, taidetarvikemyymälä, kahvio ja kehystämö. Joimme ensin kahvit, minkä jälkeen kiersimme näyttelyn. Lopuksi katselimme myymälän tarjontaa ja teimme ostoksia. Aika kului nopeasti ja ryhmä harmitteli, kun jouduimme lähtemään niin pian pois. He pitivät kovasti varsinkin idyllisestä Väinölästä. Kaikki olivat tyytyväisiä vierailuun ja totesivat, että tänne on päästävä toistekin!

KUVA 6 Varkauden taidemuseoon tutustumassa.

6.2.8 Oma työ näyttelyvierailun innoittamana

Olin ajatellut, että tekisimme työn, jossa olisi aiheena näyttelyvierailu. Innoitus voisi lähteä jostakin näyttelyssä nähdystä taulusta tai reissusta itseltään. Ongelmana oli, että osa ei ollut mukana näyttelyssä. Aluksi näyttelyssä mukana olleet saivat kertoa kokemuksistaan ja katselimme Minun taloni -näyttelystä otettuja kuvia. Yksi ohjaajista oli tulostanut itse ottamamme valokuvia, joten katselimme myös niitä. Marja tiesi heti, että halusi tehdä joko näyttelyreissulla näkemänsä lasienkelin tai tuikkuveneen. Eino ei keksinyt oikein mitään. Aino oli huonovointinen ja poistui heti alussa. Mika ja Anneli eivät olleet mukana näyttelyssä, joten annoin heille vapaan aiheen. Työn sai toteuttaa itse valitsemallaan materiaalilla. Anneli halusi kokeilla akvarellikyniä. Marja käytti tällä kertaa puuvärejä. Mika ja Eino eivät oikein tienneet, mitä olisivat käyttäneet, ja päätyivät lopulta vesiväreihin. Mika maalasi ensi punaista ja keltaista väriä paperille. Toista työtä varten annoin hänelle paremman akvarellipaperin. Hän väritti paperin sini-seksi. Kun kysyin, mitä hänelle tuli siitä mieleen, hän sanoi, että se voisi

olla vaikka taivasta. Kysyin, halusiko hän jatkaa työtä. Mika ei oikein tiennyt, joten ehdotin, että hän kokeilisi piirtää öljypastelleilla vesivärin päälle. Mika sanoi piirtävänsä ilmapalloja. Hän alkoi piirtää ympyröitä sinisellä liidulla, välillä hän vaihtoi värejä ja kohta koko paperi oli täynnä ilmapalloja. Ensimmäistä kertaa Mika oli pystynyt itse päättämään mitä hän piirtää, ja vielä nimeämään piirtämänsä! Työstä tuli todella viehättävä.

Eino maalasi määrällä vesivärillä eri värejä käyttäen koko paperin. Kun väri oli kuivunut, sanoin, että hän voisi halutessaan maalata kuivuneen värin päälle. Eino teki kuivalla vesivärillä erivärisiä raitoja työhön. Hän aloitti toisen työn vesivärillä ja maalasi jälleen koko paperin määrällä värillä punaiseksi. Työn kuivuttua ehdotin, että hän voisi halutessaan jatkaa sitä esimerkiksi öljypastilleilla, ja niin hän tekikin. Hän väritti liiduilla punaiselle pohjalle vihreää nurmikkoa ja sinistä taivasta. Oikeaan yläkulmaan hän piirsi keltaisen auringon.

Anneli teki jälleen hyvin keskittyneesti. Hän käytti viivoitinta ja teki geometrisiä muotoja paperin täyteen. Hän piirsi laatikon, jota kehystivät kolmiot. Laatikon sisällä oli neliöitä ja kolmioita sisäkkäin. Anneli kertoi tekevänsä sellaisia töitä mielellään. Hän väritti kuviot akvarellikynällä ja levitti värin veden avulla. Annelin työskentely oli hyvin itsenäistä, eikä hän tarvinnut ohjaajan apua lainkaan. Työ jäi keskeneräiseksi.

Marja oli lopulta ainoa, joka hyödynsi näyttelyvierailua omassa työssään. Hän teki lasienkelin, jonka oli nähnyt roikkuvan Väinölän ikkunassa. Lopuksi keräsimme työt pöydän keskelle yhdessä tarkasteltaviksi. Mika löysi heti ilmapallomaalauksensa töiden joukosta, mutta punakeltaista maalausta hän ei heti tunnistanut omakseen.

6.2.9 Oma rasia

Yhdeksännellä kokoontumiskerralla mukana olivat vain Mika, Eino ja Marja. Aiheena oli tehdä oma "muistorasia". Alussa kerroin rasian valmistuksesta. En oikeastaan antanut mitään rajoitteita materiaaleihin liittyen. Kaikkea mitä talosta löytyi, sai käyttää. Mukanani oli muutama esimerkki erilaisista rasioista. Annoin esimerkkejä, miten rasiaa voi lähteä työstämään, ja mitä materiaaleja siinä on mahdollista käyttää. Seuraavaksi pyysin jokaista muistelemaan sellaisia asioita ja tapahtumia, jotka ovat joskus saaneet heidät hyvälle mielelle. Kerroin omasta lapsuusmuistostani, ja pyysin heitä kertomaan oman muistonsa. Marjalle olivat tulleet mieleen hänen Unkarissa asuvat pikkuserkkunsa, jotka olivat pieninä käyneet hänen luonaan. Marja pohti että, voisi laittaa rasiaan heidän kuviaan. Hän myös mietti että, siitä voisi tehdä käsityörasian, johon hän laittaisi käsityötarvikkeita. Einolle ei tullut mieleen mitään muistoja. Kun kyselimme, mikä oli sellainen asia, mikä hänet sai hyvälle tuulelle, hän mainitsi että olisi kivaa jos olisi oma kesämökki järven rannalla. Mika ei myöskään osannut kertoa mitään muistoa, mutta kysyttyäessä tärkeistä ja mieluisista asioista hän mainitsi perheen.

Teimme rasioita kehitysvammaisten omassa askartelutilassa, sillä ryhmä

oli niin pieni. Tilat osoittautuivat tällekin ryhmälle liian ahtaaksi, kun levitimme kaikki tarvikkeet ympäriinsä. Mika ja Eino valitsivat rasioikseen kenkälaatikot. Marja oli ostanut itselleen pienen puisen arkun, mutta sitä ei löytynytäkään mistään, joten hänkin otti kenkälaatikon, jota lähti työstämään mieluisekseen. Mikalla ja Einolla oli vaikeuksia päättää, mitä alkaisivat tehdä, ja he kyselivät minulta mitä laatikolle pitäisi tehdä. Sanoin, että he saisivat päättää ihan itse mitä sille tekisivät, ja annoin ehdotuksia kuinka sitä voisi lähteä työstämään. Eino päätti, että päällystäisi laatikon kuvilla. Annoin hänelle lehdistä leikattuja kuvia ja aikakauslehtiä, joista hän voisi itse leikata kuvia. Einoa vaikutti jotenkin passiiviselta. Hän tarvitsi jatkuvasti ohjeistusta, ja jos en auttanut, hän istui tekemättä mitään. Kuvien valitseminen tuntui tuottavan hankaluuksia. Hän kyseli minulta jatkuvasti, kävivätkö kuvat, vaikka olin aiemmin sanonut, että hän saisi valita juuri sellaisia kun halusi.

Mika maalasi laatikkonsa sisäpuolelta mustaksi. Pienellä opastuksella hän oivalsi, kuinka siveltimellä sai tasaista jälkeä. Laatikon hän maalasi ulkopuolelta punaiseksi, kannen keltaiseksi ja kannen sisäpuolen vihreäksi. Hän ei vaihtanut väriä itsenäisesti, mutta kun häneltä kysyi haluaisiko hän käyttää jotain muuta väriä, hän sanoi, "no vaikkapa vihreää"

Seuraavalla kerralla jatkoimme omien rasioiden tekoa. Anneli ja Aino eivät olleet edellisellä kerralla, joten kerroin heille lyhyesti mitä, oli tarkoitus tehdä. Annelilla oli laatikko mukanaan ja Ainolle etsimme sopivan. Nostin jälleen esille kaikenlaista materiaalia. Eino jatkoi kuvien liimaamista, ja Mika etsi lehdistä kuvia joita, hän liimasi maalaamaansa laatikkoon. Eino oli tällä kerralla selvästi edellistä kertaa pirteämpi. Hän valitsi kuvia oma-aloitteisesti, leikkasi ja liimasi niitä rasiaan itsenäisesti. Toinen ohjaaja ehdotti, että Eino voisi vaikka maalata laatikon sisäpuolen, ja hän päätyi maalaamaan sen vihreäksi. Myös pohjan hän halusi maalata, mutta se ei onnistunut, sillä kansi oli pidettävä auki jotta laatikon sisäpuoli kuivuisi. Hän päätti että hän laittaisi laatikkoon ottamiaan valokuvia.

Marjan kanssa päällystimmme rasian kannen tapetilla. Päällystämiseen Marja tarvitsi paljon avustusta. Marja halusi liimata laatikkoon lävistäjällä tehtyjä pieniä kuvioita, joita hän lävisti erivärisistä papereista. Marjatta liimasi kuviot reunustamaan laatikon kantta. Hän käytti työssään kauniisti toisiinsa sointuvia hempeitä värejä. Marjatta pohti, tulisiko laatikosta "pehmolaisen" koti vai laittaisiko hän sinne valokuvia tai käsityötarvikkeita. Anneli etsi mieleisiä tapetteja, kuvia ja serviettejä, joita hän liimasi laatikkonsa. Aino valitsi tapetit jotka hän liimasi ohjaajan avustuksella laatikkonsa päälle. Ohjaaja totesi, että tämä laatikoiden teko taisi olla kaikkein mieluisin aihe, ja Anneli sanoi että hän ainakin piti rasioiden teosta, ja Aino sanoi myös pitävänsä siitä. Marjan, Ainon ja Annelin rasiat jäivät kesken, joten päätimme jatkaa niitä vielä seuraavalla kerralla.

Jatkoimme laatikoiden valmistusta vielä kolmannellakin kerralla, sillä niiden tekeminen osoittautui mieleiseksi. Mukana olivat nyt Eino, Anneli, Aino ja Marja. Eino maalasi laatikon pohjan vihreällä. Anneli maalasi laatikkonsa sivut eriväreillä niiltä kohdin joilla ei ollut kuvia. Anneli liimasi

laatikkoonsa enkelin kuvia, kimalteita, simpukan kuoria ja lehdistä leikattuja kuvia. Marja jatkoi laatikkonsa koristelua liimaamalla sisäkanteen kimaltavia tähtiä ja päälle kiviä. Autoin Marjaa liimaamalla kuumaliimalla kannen sivuille nauhat ja ruusetit. Einolle jäi aikaa joten hän muotoili massasta hahmon, sillä hän ei ollut ensimmäisellä kerralla mukana. Hän teki selällään kellivän karhun. Kaikki saivat laatikkonsa nyt valmiiksi.

KUVA 7 Valmiita rasioita.

6.2.10 Mosaiikkityö

Vaikka meillä oli vain kaksi kokoontumiskertaa jäljellä, päätin että teemme kuitenkin mosaiikkitöitä, sillä niitä oli kovasti toivottu. Koska aikaa oli vähän, päädyimme tekemään yhden yhteisen työn. Yhteinen työ oli mielenkiintoinen myös siksi, että nyt oli mahdollista nähdä, miten yhteistyö sujui tässä ryhmässä. Aiheeksi mosaiikkityölle mietin talvimaisemaa, sillä kaakeleiden värit olivat vaaleita ja sinertäviä, ja aihe sopi myös vuodenaikaan.

Mukana olivat Anneli, Marja ja Eino. Eetukin oli pitkästä aikaa mukana. Kaikki osallistuivat ideointiin. Levitin pöydälle talvisia kuvia, joista jokainen sai valita itselleen mieluisan talvimaiseman. Tutkimme mitä elementtejä kuvista löytyy; kinoksia, puita ja kuita. Tämän jälkeen jokainen sai tehdä luonnoksen talvimaisemasta. Poimimme kaikkien luonnoksista jotain, ja hahmottelimme yhteisen luonnoksen vaneripohjalle. Jokainen sai oman vastualueensa työssä. Yhteistyö oli haastavaa, kuten olin uumoillutkin. Oli vaikeaa hahmottaa, että teemme yhteistä työtä, eikä jokainen tee omaansa samaan yhteiseen pohjaan. Jotkut olivat aika joustamattomia. Erityisesti Annelille oli vaikeaa hyväksyä että muut tekivät omanlaistaan jälkeä. Hän itse teki hyvin pikkutarkasti ja siististi, kun taas toiset vähän huolettomammin ja suurpiirteisemmin.

Mosaiikkityön tekeminen oli lähes kaikille mieluisaa. Ainoastaan Eetu valitti, että liima tarttui sormiin. Einolta mosaiikkityön tekeminen sujui hienosti. Hän harrastaa palapelien tekoa, ja Eino totesikin että mosaiikkityön tekeminen on vähän samanlaista. Eino ja Marja tekivät taivasta ja Eetu ja Anneli maata. Kokonaisuus alkoi hahmottua mutta työ ei tullut valmiiksi. Sovimme, että jatkamme työtä ensikerralla, mikäli jää aikaa. Eino ja Eetu ilmaisivat olevansa innokkaita jatkamaan työtä omalla ajallaan.

6.2.11 Viimeinen kokoontumiskerta

Viimeisellä kerralla mukana olivat vain Anneli, Marja ja Eino. Päätimme, että jatkamme mosaiikkityötä jonkin aikaa, ja sen jälkeen katselemme kuvataideryhmässä tehtyjä töitä yhdessä, ja valitsemme työt, jotka tulevat näyttelyyn. Kaikilla oli muistissa, kuinka mosaiikkitöitä tehdään, ja he pääsivät heti työn makuun. Saimme mosaiikkityön saumausta vaille valmiiksi. Einon piti lähteä, sillä hänellä oli pesti ruoanjakelussa.

Levitin jokaisella kerralla tehdyt työt lattialle alkaen ensimmäisestä kerasta. Samalla muistelimme, mitä oli milloinkin tehty ja mikä oli kenenkin työ. Mietimme, mitkä työt voisimme ottaa näyttelyyn ja kuinka ne kehystettäisiin. Anneli ja Marja tunnistivat omat työnsä muiden joukosta. He kommentoivat jonkin verran muidenkin tekemiä töitä mutta eivät ehdottaneet töitä näyttelyyn. Kaikki minun ehdotukseni kyllä hyväksyttiin, ja myös omat työnsä he suostuvat laittamaan esille. Kun olimme katselleet työt, ja valinneet jo alustavasti, mitä töitä laitetaan näytteille, pyysin Marjaa ja Annelia sanomaan yhden asian, joka heille jäi mieleen kuvataideryhmästä. Marja mainitsi oman rasian. Anneli pohti hetken ja sanoi että hänen mielestään kaikki menetelmät, joita olimme kokeilleet, olivat kivoja. Marja totesi vielä että niin hänestäkin, mutta rasian teko jäi silti parhaiten mieleen. Sovimme päivätoiminnan ohjaajien kanssa, että näyttelyn rakentamista edeltävällä viikolla jokainen ryhmään osallistunut saa tehdä itsestään lyhyen esittelyn. Pyysin heitä myös kyselemään ryhmään osallistuneilta ehdotuksia näyttelyn nimeksi.

6.3 Havaintojani kuvataideryhmästä

Ryhmässä oli eriasteisesti kehitysvammaisia ja hyvin erilaisen työskentelytavan omaavia henkilöitä, mikä toi haastetta ryhmän toiminnan suunnitteluun. Mika ja Eino olivat hyvin nopeita tekijöitä. He tekivät työnsä nopeasti valmiiksi, eivätkä olleet kiinnostuneita tarkasta pitkäjänteisestä työskentelystä, kun taas Anneli ja Marja panostivat töihinsä ja tekivät niitä keskittyneesti. Mika ja Eino saivat joka kerralla usean työn tehtyä ja heille jäi vielä ylimääräistä aikaa, kun taas Annelilla työt jäivät miltei joka kerralla keskeneräisiksi. Marja sai työnsä useimmiten juuri ja juuri valmiiksi.

Aino osallistui ryhmään vain muutaman kerran niin, että olisi ollut koko

ajan mukana. Useimmiten hän poistui paikalta vedoten huonoon oloon, tai sitten hän poistui sanomatta sanaakaan. Tämä ei ollut mitenkään poikkeavaa, vaan näin hän toimi muissakin ryhmissä. Aino vaati jakamatonta huomiota osakseen, ja jos hän ei sitä saanut, (mikä ylipäättään on melko mahdotonta) hän poistui. Hän ei osallistunut yhteiseen keskusteluun vaan jättäytyi itse ulkopuoliseksi ryhmästä. Näyttelyvierailulla mukana oli kolme ryhmäläistä ja kaksi ohjaajaa, joten oli mahdollista olla hänen kanssaan koko ajan. Vierailu sujuikin mukavasti ja Aino vaikutti todella pitävän siitä. Oppaan kierrättäessä meitä Aino pyrki kuitenkin välillä jättäytymään sivummalle, mutta välillä hän myös kulki muiden mukana ja keskittyi opastukseen. Minua harmitti, ettei Aino osallistunut ryhmään, mutta koin, etten oikein voinut vaikuttaa asiaan. Ainon omat ohjaajat olivat jututtaneet Ainoa ryhmiin osallistumisesta, mutta ilmeisimmin tuloksetta. Aino poikkesi muista ryhmäläisistä siinä, että hän ei ole kehitysvammainen. Hänellä on vaikea epilepsia, mikä vaikuttaa suuresti hänen elämäänsä, ja hänellä on vaikeita psyykkisiä ongelmia. Aino olisi saattanut hyötyä kuvataideryhmästä, mutta hän oli liian sairas osallistuakseen ryhmän toimintaan.

Anneli epäröi aluksi ryhmän osallistumista, sillä hän on aiemmin ollut mukana erilaisissa kuvataideryhmissä. Kun valotin hänelle ryhmän ohjelmaa, hän päätti kuitenkin osallistua. Annelilla oli erittäin intensiivinen työskentelytapa. Hän keskittyi tekemiseen todella tarkasti ja häiriintyi jos ryhmässä keskusteltiin liian kovaäänisesti. Välillä Anneli saattoi huomauttaa, että pitäisi olla hiljempaa. Varsinkin Mikan jutut häiritsivät häntä, sillä ne usein toistivat itseään. Anneli teki usein kuvaavia töitä. Hän piirsi hitaasti ja väritti kuviot tarkasti. Annelin piirrosjälki oli määrätietoista mutta herkkää. Hänen kuvaamansa hahmot ovat sympaattisia ja jollakin tapaa omintakeisia. Anneli käytti totuudenmukaisia värejä ja pyrki kuvaamisessaan luonnonmukaisuuteen. Hän osasi käyttää koko paperin hyödykseen ja hänellä on selvästi sommittelusilmää. Anneli vaikutti todella nauttivan kuvataiteen tekemisestä, ja hän piti siitä että kokeilimme erilaisia tekniikoita. Jos materiaalin sai valita itse, hän valitsi usein sellaisen, jota ei ollut ennen kokeillut.

Marjalla oli aina selvä visio, mitä hän tekee. Hänellä on omaleimainen kuvallinen ilmaisutapa, hänen töissään on hilpeä ja naivistinen ote. Marja kuvasi usein eläin- ja ihmishahmoja, joilla on iloinen hymy kasvoillaan. Hahmot olivat joko fiktiivisiä tai todellisia. Toinen aihe, joka toistui hänen töissään, olivat merelliset aiheet; veneet ja majakat. Marja piirsi mielellään tusseilla ja värikynillä, jotka soveltuivat hyvin hänen kuvailmaisuunsa. Marja harrasti kotona Hama-helmiaskartelua ja osallistui muutenkin ahkerasti kaikenlaiseen kädentaitotoimintaan, mikä näkyi hänen työskentelyssään. Hänellä oli ideoita ja hän osasi myös toteuttaa ne. Marja osasi itse valita materiaalin, jota halusi käyttää ja pystyi työskentelemään itsenäisesti.

Eino tuli mukaan vasta kolmannella kerralla. Ensimmäisellä kerralla hänellä oli paljon ideoita, jotka hän toteutti nopeasti vähäeleisellä kuvakielellä. Muilla kerroilla hän ei oikein keksinyt mitään kuvattavaa, eikä myös-

kään osannut itse valita materiaalia. Eino maalasi vesiväreillä ei- esittäviä kuvia, joissa oli erilaisia muotoja. Kynillä hän piirsi esittäviä asioita, jotka hän kuvasi hyvin yksinkertaisesti. Taustaa Eino ei oma-aloitteisesti työskentänyt, mutta usein pyysin häntä pohtimaan mitä kuvattavan aiheen taustalla voisi olla, jolloin taustalle ilmestyi puita, lintuja tai maata ja taivasta. Esittävässä kuvissa värimaailma oli melko luonnonmukainen. Varsinkin puiden kuvaamisessa hänellä oli omintakeinen tyyli; hän kuvasi ne kuten karttamerkinnöissä päällekkäin asetettuina kärkinä. Eino toteutti työnsä aina hyvin nopeasti, ja teki yleensä kaksi kuvaa. Loppuajan hän istui ja katseli muiden työskentelyä. Eino piti erityisesti yhteisistä keskusteluista, joista hän antoi positiivista palautetta. Eino ei vaikuttanut erityisemmin nauttivan kuvan tekemisestä, mutta oli tyytyväinen kun hänen tekemiään töitä keuhuttiin. Mosaiikkityön tekemiseen hän keskittyi todella, ja teki sitä pitkäjänteisesti. Siitä Eino sanoi pitävänsä.

Mika oli ryhmässä ohjaajaa ajatellen kaikkein haastavin tapaus. Mika ei oikein kyennyt keskittymään tekemiseen. Hän saattoi maalata, mutta katseli ihan toisaalle. Mika ei useimmiten ymmärtänyt annettua aihetta, mistä sinänsä ei ollut haittaa, sillä ryhmän tarkoitus oli antaa mahdollisuus kuvalliseen työskentelyyn ja oman kuvailmaisun löytämiseen sekä monipuolisiin kokemuksiin kuvataiteen parissa. Vaikka itse kuvataiteen tekemisestä Mika tuskin on kauheammin hyötynyt, uskon, että ryhmään osallistumisesta oli hänelle hyötyä. Sillä hänelle on tärkeää, että on jotain toimintaa ja saa olla muiden parissa. Hetkittäin ryhmän aikana Mika pystyi paneutumaan työskentelyyn, mikä on osoitus siitä, että keskittymiskykyä voi kehittää kuvataiteen avulla. Merkittävää on mielestäni se, että Mika oli aina hyvin tyytyväinen töihinsä jotka muiden silmissä näyttivät töherryksiltä. Hän saattoi sanoa että "eikö olekin hieno?". Mikaa piti ohjata melko paljon työvälineiden käytössä ja kuvan tekemisessä. Hän useimmiten vaan levitti väriä paperille, miettimättä miksi tekee niin. Siksi ohjasin hänen työskentelyään kysymyksillä "Miltä se mielestäsi näyttää?", "Mitä siellä taustalla voisi olla" "Minkä värinen on taivas" ja niin edelleen. Kysymykset saivat hänet hetkeksi paneutumaan työhön, mutta pian keskittymineen herpautui taas. Kahdeksannella kerralla hän teki ensimmäisen kerran paperille esittäviä kuvioita, mikä on mielestäni osoitus kuvallisen ilmaisun kehittymisestä.

Eetulla oli paljon poissaoloja terveydellisistä syistä, mutta aina kun hän oli mukana, hän osallistui hyvin aktiivisesti sekä keskusteluihin että työskentelyyn. Eetun piirrosjälki on hivenen haparoivaa ja eläväistä. Hän kykeni tekemään esittäviä kuvia. Hänen värinsä ovat tavanomaisesta poikkeavia. Eetulla oli paljon ideoita töihin. Hän kuvasi myös taustaa ja käytti yleensä koko paperin hyödykseen. Eetulla on silmää väreille, hän käytti niitä tehokkaasti ja yllättävästi. Erityisen hieno työ häneltä on voimakkaan violetin ja vihreän väreillä kuvattu kivi jonka päällä kasvaa puita.

6.4 Näyttely

Kuvataideryhmän töistä koottiin näyttely paikkakunnan kunnantalon aulaan. Rakensimme näyttelyn 12.1.2010. Kuvataideryhmään osallistuneet olivat apuna näyttelyn rakentamisessa aamupäivällä, mutta koska töiden kiinnitystä varten tarkoitetun sermin rakentamiseen meni aikaa useita tunteja, töiden ripustaminen jäi minun työkseni. Myös näyttelyn etukäteisvalmistelut hoidin suurimmaksi osaksi itse päivätoiminnan ollessa joulutauolla. Näyttely oli ryhmään osallistuneille uusi ja hieman jännittäväkin asia. Kaikki vaikuttivat suhtautuvan siihen myönteisesti ja odottavin mielin. Olimme jo etukäteen päättäneet ryhmän ja ohjaajien kanssa, että juhlistamme näyttelyä järjestämällä näyttelyn avajaiset. Avajaiset olivat näyttelyn rakentamista seuraavana päivänä 13.1.2010. Se oli pienimuotoinen kutsutilaisuus, jonne oli kutsuttu Ukonhatun väkeä ja jotkut ryhmään osallistuneet olivat kutsuneet omaisiaan.

Avajaiset oli mukava tilaisuus ja joillekin ryhmäläisistä se vaikutti olevan tärkeä tapahtuma. Avajaisiin tuli myös paikallislehden toimittaja jolle esiteltiin mieluusti omia töitä. Avajaisvieraat pitivät merkittävänä että kuvataideryhmäntöitä laitettiin esille. Tämä oli tietääkseni ensimmäinen kerta kun paikkakunnalla oli kehitysvammaisten tekemää taidetta julkisesti esillä.

KUVA 8 Näyttelyn satoa: Ilmapallot.

7 KUVATAIDETOIMINNAN MERKITYKSET JA OHJAAMINEN

Näyttelyn rakentamisen jälkeen lähetin kuvataideryhmään osallistuneille kyselyn kuvataideryhmästä. Kysymykset jakaantuivat kuuteen alueeseen jotka olivat: ryhmän toiminta, kuvataidetoiminta, ohjaus, itsetunto ja itseilmaisuus, palaute muilta sekä tulevaisuus. Kaikki kuusi kuvataideryhmään osallistunutta henkilöä vastasivat kyselyyn. Kolmelle vastaajalle kysely toteutettiin puolistrukturoituna haastatteluna, niin että päivätoiminnan ohjaajat esittivät kysymykset ja kirjasiivat vastaukset kyselylomakkeeseen. Kolme vastaajista kirjasi vastaukset itse. Vastaajat olivat iältään 24–52-vuotiaita. Kolme heistä oli naisia ja kolme oli miehiä. Kyselyt tehtiin kaksi viikkoa näyttelyn rakentamisen jälkeen.

Haastattelin kaksi päivätoiminnan vakituista ohjaajaa. Kolmannelle ohjaajalle, joka oli neljällä kerralla mukana kuvataideryhmän ohjaamisessa, lähetin samansisältöisen kyselyn sähköpostilla. Haastattelu toteutettiin näyttelyn avajaisten jälkeisellä viikolla. Toinen ohjaajista oli mukana ohjaamassa kuvataideryhmässä 7 kertaa, ja toinen 6 kertaa. Lisäksi he osallistuivat näyttelyn pystytykseen ja avajaisten suunnitteluun. Teimme päivätoiminnan ohjaajien kanssa tiivistä yhteistyötä koko opinnäytetyöprosessin ajan ja heidän panoksensa kuvataideryhmän toteutuksessa sekä näyttelyn ja avajaisten järjestämisessä on ollut merkittävä. Haastattelu oli melko vapaamuotoinen ja se toteutettiin parihaastatteluna. Haastattelukysymykset jakaantuivat viiteen alueeseen jotka olivat sisältö, näyttely, muutokset toiminnassa, hyöty ja itseilmaisuus. Haastattelu oli tarkoitus nauhoittaa, mutta nauhoitus epäonnistui. Tein haastattelusta muistiinpanot.

Vaikka päivätoiminnassa tapahtunut kuvataidetoiminta oli hyvin lyhytkestoisista ja pienimuotoista, voidaan aineiston perusteella päätellä, että sillä oli vaikutuksia osallistujien itsetuntoon ja heidän käsitykseen omista kyvyistään. Seuraavassa on tarkemmin mitä haastattelujen ja kyselyiden avulla selvisi, sekä omia havaintojani. Kuvataideryhmään osallistuneiden henkilöiden ja ohjaajien käsitykset kuvataidetoiminnan vaikutuksista ovat yhteisiä ja vahvistavat omia havaintojani.

7.1 Kuvataideryhmään osallistuneiden tuntemuksia

Ensimmäiset kysymykset liittyivät kuvataideryhmän toimintaan. Vastaajat kokivat ryhmään osallistumisen pääosin positiivisena. Yksi vastaajista mainitsi, että "aina ei ollut helppoa, sillä ryhmä oli kehitysvammaisten". Myös ryhmässä toimiminen koettiin mukavaksi ja kivaksi. Yksi vastaajista mainitsi, että ryhmä oli vähän rauhaton, mutta mielenkiintoinen. Maininta oli myös hyvästä tunnelmasta. Neljä vastaajaa oli sitä mieltä, että omista kuvista kertominen oli mukava asia. Yhden mielestä omista kuvista kertominen tuntui pelokkaalta, minkä oletan olevan negatiivinen tunne.

Kuvallisesta työskentelystä syntyneet tuntemukset olivat positiivisia. Mainittiin mm. että kuvallinen työskentely tuntui "mukavalta" ja "hyvältä", se oli "erilaista" ja "mielenkiintoista". Yhden vastaajan mukaan "tuntui mukavalta nähdä oma teos valmiina". Yksi vastaajista mainitsi, että "kyllähän

sitä teki, vaikka tuntui että ei keksi aiheita". Kysymykseen *Mistä harjoitteista pidit eniten?* tuli erilaisia vastauksia. Kahdessa vastauksessa oli mainittu kuulamaalaus. Muita pidettyjä harjoitteita olivat oman kuvan piirtäminen, oman rasian teko, savityöt, vesivärimaalaus ja työt joihin voi käyttää monenlaisia materiaaleja, jolla ilmeisesti tarkoitetaan sekatekniikalla valmistettua omaa rasiaa. Harjoitteita, joista ei pidetty, olivat vesivärimaalaus ja piirtäminen. Kaksi vastaajaa mainitsi, että sellaisia harjoitteita, joista ei pidä, ei olekaan. Yksi vastaaja oli maininnut, että ei pitänyt esiintymisestä, jolla hän ilmeisesti tarkoitti ryhmän päätteeksi pidettyä katselmusta, jossa sai kertoa omista töistään. Viisi kuudesta vastaajasta koki oppineensa kuvataideryhmässä jotakin uutta. Uusiksi opeiksi mainittiin erilaisen taiteen tekeminen, ryhmätyöskentely ja se, että on oppinut tekemään erilaisilla tekniikoilla töitä. Yksi vastaajista kertoi, että oli oppinut paljonkin, ja toinen mainitsi, että kai sitä jotain on oppinut, mutta kummassakaan vastauksessa ei eritelty mitä. Olisi ollut hyvä, jos olisi vielä erikseen kysytty, mitä on opittu, sillä olisi ollut mielenkiintoista tietää, mitä asioita eri ihmiset olivat oppineet ja verrata vastauksia toisiinsa. Nyt vain kaksi vastaajaa oli kertonut myös sen, mitä olivat kuvataideryhmässä oppineet.

Vastaajat olivat käyttäneet hyvin erilaisia aiheita töissään. Mainittiin Lappi, luonto-aiheet, lempivärit ja eläimet. Yksi vastaajista oli kirjoittanut "auringoista", jonka tulkitsen tarkoittavan sitä että aiheet hänen töissään ovat aurinkoisia eli iloisia. Aiheita ja ideoita töihin vastaajat saivat omasta elämästä ja tapahtumista, eläimistä ja ihmisistä. Yksi vastaajista mainitsi Lapin, sillä hän on käynyt siellä niin usein. Yksi vastaajista ei osannut kertoa mistä ideat ja aiheet tulevat. Kaksi mainitsi ideoiden tulevan omasta päästä. Viisi kuudesta vastaajasta koki saaneensa hyötyä ideointiin ryhmän aloituksesta jossa esiteltiin aihe ja tekniikka kuvia, esineitä ja keskustelua apuna käyttäen. Koettiin, että se helpotti työskentelyä, kun tiesi mitä tehdä ja osasi päättää mitä haluaa piirtää. Yksi vastaajista ei vastannut kysymykseen.

Ohjaajien toiminnasta ei tullut juuri moitteita niin kuin olin aavistellutkin. Ohjaajien toiminta oli vastaajien mielestä "ihan hyvää" tai "hyvää". Yksi vastaajista mainitsi, että ohjaajat osasivat auttaa todella hyvin jos oli tarvetta. Yksi vastaajista ei vastannut kysymykseen. Huonoksi asiaksi ohjaajien toiminnassa mainittiin, ettei ohjaaja ollut aina läsnä/paikalla, jossa kyse on varmaankin jostain yksittäistapauksesta, sillä ryhmän kanssa oli aina vähintään yksi ohjaaja. Hyviä asioita ohjaajien toiminnassa oli se, että sai apua/neuvoja ja se, että ohjaajat osasivat auttaa jos ei itse keksinyt aihetta. Taidenäyttely Varkaudessa mainittiin positiiviseksi asiaksi. Kysymykseen *Millaista ohjausta kuvataidetyöskentelyyn haluaisit saada?* tuli hyviä kehittämisehdotuksia ohjausta ajatellen. Kahdessa vastauksessa toivottiin ohjaajilta enemmän aktiivisuutta. Toinen toivoi enemmän neuvoja ja toinen enemmän tarkempaa tietoa asioista.

Vastauksissa kuvataideryhmän vaikutukset itsetuntoon olivat selkeitä. Kaikki kokivat saaneensa kuvataidetyöskentelystä itselleen jotain. Neljä koki saaneensa uusia taitoja, ja kolme hyvää mieltä. Yksi vastaajista ker-

toi, että "työskentelyn avulla oli mahdollista saada sekä hyvät että pahat ajatukset pois mielestä". Neljä vastaaja koki kuvataideryhmään osallistumisen vahvistaneen käsityksiä omista kyvyistään. Yhden mielestä jonkin verran vahvisti ja yhden mielestä ei vahvistanut. Kaksi vastaajaa pystyi mielestään kertomaan kuvien kautta jotain ja ilmaisemaan itseään kuvien avulla. Kaksi vastasi, ettei ilmaise mitään. Yksi vastaajista kertoi, että "pystyy joskus näyttämään muistot väreillä tekemällä". Neljä vastaajaa oli mielestään taitavia taiteen tekijöitä, kaksi ei ollut. Kolme vastaajaa suhtautui positiivisesti omiin töihinsä, mainiten niiden olevan "hyviä" tai "kivoja". Yhden vastaajan mielestä hänen työnsä ovat huonoja. Yhden mielestä toiset töistä on onnistuneita ja toiset eivät. Kaikki viidestä kysymykseen vastanneesta olivat saaneet palautetta töistään, ja kolme heistä mainitsi palautteen olleen hyvää. Kaksi vastasi, ettei tiennyt mitä muut ajattelevat heidän töistään, yksi arveli heidän mieltävän, miten värit käyvät yhteen ja yksi arveli heidän ajattelevan että onpa huono piirtäjä. Omien töiden esille pano tuntui hyvältä kolmesta. Se myös vähän ujostutti ja jännitti. Vain yksi mainitsi, ettei pidä siitä, että ne ovat esillä. Suurin osa haluaisi tulevaisuudessakin saada töitään esille ja kaikki haluaisivat jatkaa kuvataiteen harrastamista jatkossa. Neljä vastaajista harrastaa kuvataiteen tekemistä myös vapaa-ajalla ja toinen kielteisesti vastanneista totesi että voisi alkaa harrastamaan.

Viimeiseksi kysyin, millaisia ideoita ryhmäläisillä on kuvataideryhmän jatkoa varten. Kaksi sanoi, että heillä on hyviä ideoita mutta eivät maininneet mitä. Yksi haluaisi jatkossakin piirtää ja tehdä oman rasian. Yksi vastaajista totesi että, hän haluaisi jatkossa tehdä töitä omassa rauhassa sillä hän ei hälinässä pysty keskittymään.

7.2 Päivätoiminnan ohjaajien huomioita

Haastattemieni päivätoiminnan ohjaajien ja sähköpostikyselyyn vastanneen ohjaajan vastaukset olivat hyvin yhteneviä. He olivat tehneet samantlaisia huomioita. Ohjaajat pitivät ohjaustuokioiden rakennetta toimivana, sillä niissä oli selkeä alku ja loppu. He kertoivat käyttäneensä edelleen aloitus- ja lopetustuokiota kuvataideryhmässä. Kuvataideryhmän alku oli pohjustettu hyvin, ja ryhmässä keskityttiin selkeästi sen kerran aiheeseen. Ohjaamisessa oli hyvä ote, mutta myös ryhmäläisten omille töille ja ajatuksille annettiin tilaa. Päivätoiminnan ohjaajien mielestä oli hyvä, että kuvataideryhmän sisältö oli monipuolinen ja käytössä oli myös täysin uusia menetelmiä. He mainitsivat kuulamaalauksen ja oman rasian teon erityisen toimiviksi menetelmiksi. Asiakkaat olivat heidän havaintojensa mukaan pitäneet näistä erityisesti. Värikuulamaalaus soveltui heidän mielestään erityisen hyvin tälle ryhmälle, sillä lopputulos ei riipu tekijän taidoista. Ohjaajat eivät nähneet ongelmia siinä, että menetelmä vaihtui lähes joka kerralla. Heidän mielestään asiakkaat oikein odottivat, että mitähän uutta tällä kertaa on. Erilaiset tekniikat ja niihin tutustuminen tuntui kiinnostavan ryhmäläisiä. Yhden ohjaajan mielestä oli hyvä, että olin suunnitellut rungon jo aika pitkälle, vaikka siihen muutoksia tulikin. Hänen mielestään se selkeytti toimintaa.

Ohjaajat olivat havainneet, että näyttely oli erittäin tärkeä tapahtuma kuvataideryhmään osallistuneille. Näyttelyn kautta tullut julkisuus on vahvistanut omaa minäkuva. Kaksi kuvataideryhmässä mukana ollutta oli jännittänyt niin kovasti näyttelyn avajaisia, että he meinasivat jättää ne kokonaan väliin. Ohjaajien kannustuksella jännitys oli kuitenkin helpottanut ja kaikki ryhmässä mukana olleet tulivat näyttelyn avajaisiin. Kaksi kuvataideryhmän jäsentä oli jäänyt pois iltapäivän päivätoiminnan ryhmästä valmistautuakseen illan avajaisiin. Jännittäminen ja valmistautuminen kertoivat ohjaajien mielestä siitä, että tapahtuma on ollut heille hyvin merkittävä. Ohjaajat olivat huomanneet, että näyttelyn avajaiset olivat sekä jännittävä että odotettu tapahtuma. Päivätoiminnan ohjaajien mielestä näyttely on ollut positiivinen kokemus. He olivat keskustelleet siitä päivätoiminnassa päivittäin. Näyttely on ollut hyvä noste itsetunnolle. Ohjaajien mielestä ryhmän jäsenet ovat olleet ylpeitä töistään. He kokivat näyttelyn tärkeäksi, sillä heidän mielestä kuvataiteen tekeminen ei ole läheskään niin mielekästä jos sitä ei laiteta esille. Yksi ohjaaja kertoi, että ryhmässä oli yksi henkilö, joka oli kokenut jotenkin nolona kun hänen työnsä olivat esillä.

Kuvataidetoiminnan aikana ohjaajat eivät huomanneet mitään poikkeavaa käytöstä ryhmän jäsenissä. Mitään uusia puolia ei varsinaisesti ilmennyt, mutta kahden asiakkaan kuvalliset taidot yllättivät päivätoiminnan ohjaajat. Eräs hyvin heikkonäköinen henkilö pystyikin hyvin tarkkaan työskentelyyn liimatessaan ja leikatessaan kuvia oman rasian päällystämistä varten. Toisaalta yhden ryhmän jäsenen kohdalla hänen osaamattomuutensa yllätti. Päivätoiminnan ohjaajat huomasivat, että kuvataideryhmään osal-

listuneet olivat myös itse positiivisesti yllättyneitä taidoistaan. Joku oli todennut, että tätähän voisi alkaa harrastamaan ja toinen oli pohtinut, että voisi alkaa kotonakin piirtämään ja maalamaan käsityöharrastuksen ohella. Yksi ohjaajista yllättyi siitä, miten innolla osallistujat olivat mukana kuvataideryhmässä. Hänen mielestään oli hienoa huomata, että kuvataideryhmään osallistuneet olivat kiinnostuneita toistensa töistä ja hän uskoi, että tuntui varmasti hyvältä saada palautetta tovereilta.

Kuvataideryhmän suurimmaksi hyödyksi ohjaajat näkivät itsetunnon ko-
hoamisen. Ryhmään osallistuneet ovat huomanneet, että he saavat oikeasti
itse tehtyä asioita ja myös uuden oppimista pidettiin tärkeänä. Päivätoi-
minnassa ei aikaisemmin ollut tehty paljoa kuvataidetta sillä ohjaajat eivät
ole kokeneet sitä vahvaksi alueekseen, mutta tämän ryhmän aikana he
huomasivat että omilla taidoilla ei ole merkitystä ohjaamisessa, sillä eihän
asiakkaan puolesta voi mitään tehdä. Tärkeää on olla asiakkaan tukena.

Pyysin ohjaajia pohtimaan, eroaako kuvataidetoiminta muusta ryhmätoi-
minnasta ja pystyykö sen avulla esimerkiksi tarjoamaan jotain sellaista mi-
tä muulla ryhmätoiminnoilla ei voi tarjota. Ohjaajien mielestä kuvataide-
toiminnalla ei ole selkeää eroa muihin toimintoihin, vaan he näkevät kaik-
ki ryhmätoiminnot toisiaan tukevinä. He mainitsivat, että kuvataideto-
iminnassa oma tuotos tulee voimakkaammin itsestä kuin esimerkiksi kä-
dentaidoissa, jossa usein tehdään valmiin mallin mukaan. Heidän mieles-
tään joistakin ryhmään osallistuneista näkee, että töillä tuodaan omaa per-
soonallisuutta esiin. Ohjaajat huomasivat, että ryhmään osallistuneet käyt-
tivät töissään itselleen tärkeitä aiheita, ja työt olivat niin sanotusti teki-
jöidensä näköisiä. Yksi ohjaajista oli sitä mieltä, että heidän on helppo
piirtää/maalata omia kiinnostuksen kohteita ja sitä kautta kertoa niistä
muille. Ohjaajien mielestä kuvien kautta tuotiin esille omia kiinnostuksen
kohteita ja asioita omasta elämästä, ei niinkään tunteita.

Päivätoiminnan ohjaajat kertoivat olleensa motivoituneita ja kiinnostuneita
kuvataideryhmästä. Sitä pidettiin hyvänä kokonaisuutena, joka huipentui
omaan näyttelyyn. Yksi ohjaajista totesi, että uutta oppia saattoi tulla ker-
ralla vähän liikaakin, mutta niitä asioita on hyvä kerrata jatkossa kuvatai-
deryhmässä. He kertoivat, että ryhmässä mukana oleminen ja sen toimin-
nan seuraaminen toivat varmuutta ja he oppivat uusia menetelmiä. He ko-
kivat, että he saivat puitteet ja rungon kuvataidetoiminnalle Kirsikan päi-
vätoiminnassa.

7.3 Omat havainnot

Tavoitteet, jotka olin asettanut ryhmälle, toteutuivat. Ryhmään osallistu-
neet saivat kokeilla erilaisia kuvataiteen materiaaleja, ja he saivat moni-
puolisia kokemuksia kuvataiteen parissa. Jokaisen oma kuvailmaisuus vah-
vistui, ja jotkut selkeästi löysivät sellaisia materiaaleja jotka sopivat hei-
dän kuvaustavalleen.

En ollut asettanut ryhmälle pedagogisia tavoitteita, sillä lähtökohtana
ryhmälle oli itsetunnon vahvistuminen, mutta huomasin, että ryhmässä

myös opittiin. Osa oppi värien sekoittumista ja kuvataiteen termejä. Myös uusia materiaaleja opittiin käyttämään. Itsenäisyys lisääntyi ryhmän edetessä. Alussa ideointiin ja materiaalien käyttöön tarvittiin enemmän ohjaajan tukea. Omien havaintojeni mukaan ryhmään osallistuminen piristi joitain henkilöitä. Oli mukavaa nähdä, kuinka positiivinen palaute töistä vaikutti ryhmään osallistuneisiin. Ryhmän jäsenet antoivat vilpittömän kannustavaa palautetta toisilleen, minkä uskon parantavan heidän keskinäisiä välejänsä. Mielestäni kuvataiteen tekeminen vaikutti kaikkien itsetuntoon kohottavasti, ja erityisesti näyttely oli todella tärkeä asia monelle.

Kuuden hengen ryhmä oli ehdottomasti maksimikokoinen tiloja ajatellen. Yhden ohjaajan voimin ei olisi selvitty, sillä tuen tarve oli välillä todella suurta. Pieni ryhmä, jossa oli useampi ohjaaja, mahdollisti yksilöllisen ohjaamisen, jonka havaitsin olevan erityisen tärkeää ohjattaville. Mitä vähemmän ryhmässä oli osallistujia, sen paremmin se toimi. Vuorovaikutus oli parempaa ja ryhmän työskentely rennompaa ja tunnelma positiivisempi. Ahtaus ja hälinä aiheuttivat ahdistusta ja turhautumista sekä ohjattavissa että ohjaajissa. Selkeä struktuuri selkeytti ryhmäläisten toimintaa.

Mielestäni kuvataiteen tekemisellä voi ilmaista asioita ja sitä voidaan käyttää ilmaisun keinona, mutta en koe että tässä ryhmässä niin olisi tehty. Muutama ryhmän jäsen toi selvästi omaa persoonaansa esille töiden kautta. Yhdellä ryhmään osallistuneella töissä toistui yksi symboli/hahmo, jonka käyttäminen ilmaisi mielestäni hänen elämän arvojaan. Tosin päätelmäni oikeellisuudesta ei ole varmuutta, saattaahan olla, että hän käytti tätä hahmoa esimerkiksi siksi, että oli mieltynyt sen ulkomuotoon. Mielestäni kukaan tähän ryhmään osallistunut ei tietoisesti viestinyt mitään kuvien kautta. Kuvataideryhmän aikana ei missään vaiheessa nostettu tätä asiaa esille, emmekä käsitelleet esimerkiksi erilaisia kuva symboleita ja värien merkityksiä.

Osalla kehitysvammaisista on aivan oma kuva symbolinsa tai eri merkitys niille, ja mielestäni niin pitää ollakin. Joskus taide saa jäädä arvoitukseksi. Puhutussa kielessä meillä on omat merkityksensä sanoille, mutta kuville ei tarkkoja merkityksiä ole olemassa. Jokaisella on omat kuvansa ja omat merkityksensä niille. Mielestäni se on arvokasta. Oma kuvallinen kieli on henkilökohtainen, eikä sitä ole välttämätöntä jakaa kenenkään kanssa. Koen, että kehitysvammaisten kuvataiteen rikkaus on juuri siinä, että he eivät jäljittele toisia. Useimmiten jossain kehityksen vaiheessa lapset alkavat jäljittelemään toisten kuvia, mutta kehitysvammaiset eivät omien huomioideni mukaan näin tee. Kehitysvammaisten kuvataideryhmään osallistujat eivät kaivanneet mallia, kun taas mielenterveyskuntoutujien kuvataideryhmässä useimmat halusivat käyttää jotakin mallina.

8 POHDINTA

Kokemukseni mukaan kuvataiteella on kuntouttava ja itsetuntoa kohottava merkitys niille kehitysvammaisille ihmisille, jotka ovat siitä kiinnostuneita, kaikki eivät tietenkään ole. Sellainen kehitysvammainen, joka nauttii

kuvan tekemisestä voi saada siitä voimaa ja sisältöä elämäänsä. Tässä tutkimuksessa tehdyt havainnot koskevat vain tätä tiettyä ryhmää, eivätkä ne ole yleistettävissä. Tutkimuksessa tehdyt huomiot kuitenkin tukevat alalla pidempään toimineiden ohjaajien käsityksiä, joten voidaan ajatella niiden edustavan kuvataiteen vaikutuksia laajemminkin. Kuvataidetoiminnan vaikutukset riippuvat luonnollisesti monista seikoista kuten ryhmän koosta ja henkilökemioista, menetelmien soveltuvuudesta kohderyhmälle, ja tavasta jolla ohjaus tapahtuu. Erityisesti ohjaamisella koen olevan suuri vaikutus siihen, kuinka itsetuntoa kohottavaa toiminta on. On erittäin tärkeää, että kehitysvammaiselle annetaan vapaus omaan ilmaisuun ja häntä kannustetaan ja rohkaistaan sen toteuttamisessa.

Tämän tutkimuksen avulla sain mielestäni selkeän vastauksen pääkysymykseen *Kuinka kuvataidetoimintaa tulisi ohjata kehitysvammaisille?* Kaikkein tärkeimmäksi asiaksi nostan kehitysvammaisen oman kuvailmaisun ja itsenäisyyden tukemisen. On tärkeää, että ei anneta valmiita malleja joiden mukaan pitäisi tehdä, vaan on annettava mahdollisuus itsenäisten ratkaisujen tekemiseen. Kehitysvammaisten kuvailmaisuus on omaleimaista, ja tämän omaleimaisuuden säilyttäminen on tärkeää. Ohjaaja ei saa tehdä puolesta, vaan hänen on kannustettava ja tuettava itsenäiseen toimintaan. Näin kuvataidetoiminnan kuntouttava ja itsetuntoa kohottava merkitys säilyy.

Kehitysvammaisten päivätoiminta on yksi paikka, jossa kuvataidetoimintaa voidaan toteuttaa. Päivätoiminnassa toiminta tapahtuu yleensä ryhmässä, eikä tiloja ole suunniteltu kuvataidetoimintaa varten, mikä luo omat haasteensa kuvataidetoiminnan toteuttamiselle. Materiaali valintoihin on tällöin kiinnitettävä erityistä huomiota. Esimerkiksi savityöt ja öljyväreillä työskentely eivät sovellu päivätoiminnan ympäristöön, vaan on käytettävä nopeampaan työskentelyyn soveltuvia materiaaleja. Alkuun eri materiaalien kokeilut toimivat hyvin, sillä näin ohjattavat saavat tuntumaa eri materiaaleihin, ja mahdollisesti löytävät niistä itselleen sopivan. Mitään kovin työläitä menetelmiä ei kannata käyttää, sillä yhdellä ohjaajalla on useampi ohjattava jota hänen on ehdittävä auttamaan. Kokemukseni mukaan sellaiset materiaalit, joita kehitysvammainen pystyy käyttämään mahdollisimman itsenäisesti, ovat parhaita, sillä ne antavat kokemuksen siitä, että osaa ja onnistuu. Päivätoiminnassa ei ole mahdollista toteuttaa kovin ammattimaista kuvataiteen tekemistä, mutta päivätoiminnassa tapahtuva kuvataidetoiminta voi antaa kimmokkeen hakeutua jonnekin muualle harrastamaan tai opiskelemaan kuvataiteen tekemistä.

Kuvataidetoiminnan merkitykset ovat erilaisia eri henkilöille, mutta kyselyn pohjalta voitaisiin sanoa, että kuvataidetoiminta merkitsee kehitysvammaisille mukavaa tekemistä, joka mahdollistaa oman luovuuden käytön ja uusien taitojen oppimisen. Kuvataideryhmään osallistuneista suurin osa koki ryhmään osallistumisen ja kuvataiteen tekemisen positiivisena asiana. Kuvataiteen tekeminen opetti heille uusia taitoja ja antoi hyvää mieltä. Oman näyttelyn pitäminen oli monelle uusi kokemus, jota he pitivät hyvin merkittävänä asiana.

Hintsala (1994) toteaa, että olisi mielenkiintoista kerätä aineistoa kehitysvammaisten kuvataidetoiminnasta osallistumalla itse toimintaan. Kun osallistuvaa havainnointia käytetään yhdessä haastattelujen kanssa, aineistosta tulee monipuolisempaa, ja havainnoinnin avulla voi ilmetä sellaisia asioita, jotka eivät haastattelun avulla ilmenisi. Omassa opinnäytetyössäni käytin myös havainnointia yhtenä tiedonkeruun menetelmänä. Koska toimin itse samalla ohjaajana, havainnointini ei ole niin tarkkaa kuin ulkopuolisen havainnoijan tekemänä. Ohjatessani jouduin välillä paneutumaan yhden henkilön ohjaamiseen, jolloin en seurannut mitä ympärillä tapahtuu, mutta toisaalta välillä ohjattavat työskentelivät niin itsenäisesti että pystyi paneutumaan heidän havainnoimiseen ohjaamisen sijaan. Varsinkin kun kyseessä ovat kehitysvammaiset, on hyvä käyttää myös omia ja muiden havaintoja tutkimuksessa, sillä heillä saattaa olla ongelmia kommunikoinnissa.

Keräsin aineistoa useammalla eri menetelmällä, sillä yksittäisellä menetelmällä voi olla vaikeaa saada kattavaa kuvaa tutkimuskohteesta (Eskola & Suoranta, 1996, 40). Oli tärkeää että, haastattelin myös ohjaajat, sillä pystyin peilaamaan heidän huomioitaan kehitysvammaisten omiin vastauksiin. Mielestäni opinnäytetyön tulokset ovat luotettavia, sillä eri aineistoista nousi esiin samoja asioita. Esimerkiksi sekä kyselylomakkeista että ohjaajien haastattelusta ilmeni, että kehitysvammaisten käsitys omista kyvyistä vahvistui kuvataidetoiminnan seurauksena. Jos olisin käyttänyt tutkimuksessa aineistona vain omia huomioita ja kehitysvammaisten kyselyitä, eivät tulokset olisi yhtä luotettavia. Ohjaajat tunsivat jokaisen ryhmässä olleen hyvin, ja mielestäni oli hyvä, että he olivat mukana toteuttamassa kyselyä, sillä he osasivat varmastikin selittää kysymykset vastaajalle ymmärrettävällä tavalla. Aineistojen avulla sain myös tärkeää palautetta omalle toiminnalleni.

Ryhmään osallistuneille kehitysvammaisille tehdyssä kyselyssä oli paljon kysymyksiä, ja ne koskivat monenlaisia aiheita. Jälkeenpäin ajateltuna kyselyä olisi voinut tiivistää ja suunnata koskemaan pelkästään tutkimusaihetta, mutta toisaalta halusin tietää laajemmin, miten he kokivat kuvataidetoiminnan. Mietin myös, että aineiston käsittely olisi ollut huomattavasti helpompaa jos olisi ollut valmiit vastausvaihtoehdot. Koin, että vastaukset ovat tarkempia, jos jokainen saa muotoilla ne itse. Valmiista vastausvaihtoehdoista on niin helppoa vaan valita joku. Kun joutuu itse miettimään vastausta omat ajatukset ja tunnot tulevat paremmin esille. Kyselyaineiston käsittely oli hankalaa, sillä yhteen kysymykseen saattoi olla kuusi erilaista vastausta. Aineisto oli kuitenkin niin pieni, etten kokenut sitä ongelmalliseksi. Usein vastauksissa sama asia oli ilmaistu eri sanoin, joten jonkinlaista yhteenvetoa oli mahdollista tehdä.

Myös kurssin aikana otetut valokuvat toimivat yhtenä havainnoinnin välineenä. Kun yhden tekijän kuvat asettaa aikajärjestykseen, voi huomata onko työskentelyssä tapahtunut kehittymistä. Ryhmä oli lyhytkestoinen ja menetelmät vaihtuivat tiuhaan, joten on kehittymistä on vaikeaa havaita. Olisikin mielenkiintoista kuvata jonkun henkilön kuvallista työskentelyä pidemmällä aikavälillä ja havainnoida kuvissa tapahtunutta muutosta. Ot-

tamistani kuvista kuitenkin huomaa hyvin, mikä materiaali on sopinut kellenlekin. Siinä, mikä materiaali soveltuu omaan kuva ilmaisuun, on selkeitä eroja. Tarkkaan kuvaavalle esimerkiksi tussit soveltuvat paremmin kuin vesiväri. Pidän hyvänä, että alussa kokeilimme vähän kaikkia, sillä kokeilujen kautta ryhmään osallistuneet huomasivat aika nopeasti, mikä materiaali on heille sopiva.

Opinnäytetyön toiminnallinen osuus saavutti tavoitteensa. Kuvataideryhmän aikana syntyneet kokemukset ovat kannustavia. Mielestäni jo se, että toiminta jatkuu kehitysvammaisten päivätoiminnassa, on merkki siitä, että kuvataidetoiminnan vaikutukset ovat positiivisia. Ei kai toimintaa muutoin olisi mielekästä jatkaa. Uskon, että ohjaajat huomasivat, että välineiden ja materiaalien ei tarvitse välttämättä olla kovin kummoisia, kunhan aihe on kiinnostava ja innostaa työskentelyyn. Töiden ei tarvitse olla suuritöisiä ja pitkäkestoisia, mutta oman rasian valmistus osoitti, että nämä kehitysvammaiset pystyvät myös monimutkaisempaan työskentelyyn, jos ovat motivoituneita. Myös hyvin pienimuotoisesta kuvataidetoiminnasta voi saada iloa elämään. Kaksi ryhmään osallistunutta totesivat, että heillä on kotonakin värejä, mutta siellä ei kuitenkaan tule piirrettyä eikä maalattua. Ehkä kuvataiteen tekemiseen tarvitaan kuitenkin ryhmän ja ohjaajan tuki. Tarvitaan valmis tila ja aika.

LÄHTEET

- Girard, L. Ihanus, J. Laine, R. Ropponen, M (toim.). 2008. Suhteessa kuvaan -kuvataideterapian teoriaa ja käytäntöä. Espoo: Artteli
- Eskola, J. Suoranta, J. 1996. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Rovaniemi: Lapin yliopisto
- Hintsala, S. 1994. Kehitysvammaisten kuvataidetoiminta. kuvataidetoiminnan merkityksen tarkastelua. Kehitysvammaliiton julkaisuja 29/1994
- Hämäläinen, P. 2006. Teoksessa Aurinko ja kolme kuuta - kehitysvammaiset taidekentän laidalla. Toim. Isomäki, A. Kehitysvammaisten taiteilijoiden tuki ry. Helsinki: Art print oy
- Isomäki, A. 2006. Aurinko ja kolme kuuta. kehitysvammaiset taidekentän laidalla. Kehitysvammaisten taiteilijoiden tuki ry. Helsinki: Art print oy
- Isomäki, J. 2004. Kehitysvammaisuus, mielisairaus, luovuus, Teoksessa Sivusta katsoen 2004. Toim. Isomäki, A. Laurila-Hakulinen, R. Hyvin käään taidemuseon julkaisuja no 24. Savion kirjapaino.
- Itkonen, S. 2008. Mikä mahtava mörkö -poimintoja kehitysvammaisten taiteesta. Kehitysvammaisten taiteilijoiden tuki ry. Hämeenlinna: Karisto.
- Kaski, M (toim.) Manninen, A. Pihko, H. 2009. Kehitysvammaisuus. Helsinki: WSOY oppimateriaalit
- Kauppinen, L. Haastattelu.3.6.2009
- Kauppinen, L. 2007. Oman elämänsä ihminen. Helsinki: Maahenki Oy
- Malm, M. Matero, M. Repo, M. Talvela, E-L. 2004. Esteistä mahdollisuuksiin, Vammaistyön perusteet. Porvoo: WSOY
- Miettinen, S. n. d. Aivovamma- ja dysfasialiitto. Viitattu 27.11.2009 http://www.stroke.fi/files/562/AVH-kuntoutusta_taideen_keinoin.pdf luetu
- Mikkonen, R. Sainio, A. 2002. Hännätön kissa. Kehitysvammaliitto. Tampere: Tammer-Paino oy
- Penttinen, J. 2007. Taidetta yllättävissä yhteyksissä -kehitysvammaisten kuvataidetoiminnan merkityksen tarkastelua. Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala.

Saarinen, J.1992. Taideterapia ja vammaisuus. Teoksessa Kasvamisen kuvia, kuvataideterapiannäköaloja. Kivelä, M (toim.) Helsinki: VAPK-kustannus

Setlementtiliitto. n.d. Viitattu 16.11.2009 <http://www.setlementtiliitto.fi>

Setlementti Ukonhattu ry n. d. Kehitysvammaisten päivätoiminta Kirsikka. Viitattu 20.11.2009 <http://www.ukonhattu.fi>

Skytt, R. 2009-2010. Rafael Wardi ei kaipa etuliitteitä taiteeseen – eikä taiteilijaan. Tukiviesti 7-8, 16-18

Vehmas, S. 2005. Vammaisuus. Johdatus historiaan teoriaan ja etiikkaan. Tampere: Gaudeamus

Valokuvat: Tiina Nissinen 2009 ja 2010

Kehitysvammaisten kuvataideryhmä syksy 2009

Ryhmä kokoontuu tiistaisin klo 9-11.30

Ohjelma:

- 15.9   Ensimmäisellä kerralla muovaillaan itselle oma muoto, eläin, amuletti tms. kovettuvasta massasta.

- 22.9   Hahmojen maalaus. Kuulamaalaus.

- 29.9   Kokeiluja erilaisilla kynillä. Kynätyö jossa aiheena "Minulle tärkeät asiat"

- 6.10   Vesivärimaalaus vapaa aihe.

- 13.10   Minä kuva

- 20.10   Voimauttava valokuva. Millaisena haluaisin muiden näkevän minut? Otetaan valokuvia toisesta pareittain (tai ohjaajat ottaa). Kuvattava saa itse päättää missä ja miten haluaa itsensä kuvattavan.

- 27.10   Näyttelyvierailu Varkauden taidemuseoon. Näyttelyt "Minun taloni" ja "Syksystä kesään".

- 3.11   Oma taideteos jossa lähtökohtana joku näyttelyn teos

- 10.11   Valmistetaan oma rasia esim. kenkälaatikosta. Rasian voi maalata ja koristella sellaiseksi kuin haluaa, sen voi vuorata mieleisillään kuvilla ja sinne voi laittaa itselleen tärkeitä muistoesineitä.

- 17.11   Rasian valmistus jatkuu.

- 24.11   Rasian valmistus jatkuu.

- 1.12   Yhteinen mosaiikkityö aiheena talvimaisema.

- 8.12   Kuvataideryhmän viimeinen kokoontumiskerta. Näyttelyn suunnittelu ja ryhmän palaute.

- 12.1.2010   Näyttelyn rakentaminen Kuvataideryhmässä syntyneistä töistä Leppävirran kunnantalon aulaan.

- 12.2.2010   Näyttelyn purku

Kysely kuvataideryhmään osallistuneille kehitysvammaisille vastauksineen

Vastaajien sukupuoli ja ikä:

mies 52v

mies 47v

mies 24v

nainen -

nainen 43v

nainen 41v

Ryhmän toiminta

Miten koit ryhmään osallistumisen?

1. Ihan mukavaa, oli tekemistä

2. Mukava oli osallistua.

3. Ihan mukavaa, ei ollut huono asia.

4. Ei aina helppoa, sillä ryhmä oli kehitysvammaisten

5. Koin ryhmään osallistumisen haasteena tehdä ryhmätyötä toisten ryhmäläisten kanssa.

6. hyvin

Millaista oli toimia ryhmässä?(tunnelma, työskentely, keskustelut)

1. Hyvä tunnelma, työskentely kivaa.

2. Aika mukavaa.

3. Ihan mukavaa.

4. -

5. Minusta oli kiva toimia ryhmässä.

6. Hyvä, vähän rauhaton, mielenkiintoinen

Miltä omista kuvista kertominen muille ryhmän jäsenille tuntui?

1. Mukavaa oli kertoa toisille mitä on tehnyt ja nähdä muiden töitä.

2. Pystyi kertomaan, eikä kukaan arvostellut.

3. Tuntui hyvälle.

4. enkelit kuuluvat elämään ja ystävät

5. Minusta oli kiva kertoa omista töistä muille ryhmän jäsenille.

6. Pelokkaalta

Kuvataidetoiminta

Miltä kuvallinen työskentely tuntui?

1. Tuntui mukavalta nähdä oma teos valmiina.

2. Kyllähän sitä teki, vaikka tuntui että ei keksi aiheita.

3. Hyvältä tuntui.

4. erilaista

5. Kuvallinen työskentely tuntui ihan mukavalta.

6. mielenkiintoinen

Minkälaisista harjoitteista pidit?

1. kuulamaalaus oli paras.

2. Savityöt ja vesivärimaalaaminen

3. En muista.

4. työt esim johon voi käyttää monenlaista. Tapetti, paperi, liima, kuvat...

5. eniten harjoitteista pidin oman rasian teosta ja minä kuvan piirtämisestä.

6. Marmorikuulista

Minkälaisista harjoitteista et pitänyt?

1. *Vesivärimaalaus, sillä ne värit sotkeutui niin herkästi.*
2. *Piirtäminen.*
3. *Ei ollut sellaista.*
4. *–*
5. *Pidin kaikista harjoitteista. Ei ollut sellaista harjoitetta josta en olisi pitänyt.*
6. *esiintyä kaikille*

Koetko oppineesi jotain uutta?

1. *Kyllä, paljonkin.*
2. *On kai sitä jotain uusia asioita oppinut.*
3. *En koe.*
4. *erilaista taidetta tekeminen on positiivista*
5. *Opin ryhmätyöskentelyä. Sitten opin tekemään erilaisilla tekniikoilla töitä.*
6. *kyllä*

Millaisia aiheita käytät työskentelyssäsi?

1. *Lappi.*
2. *Luonto-aiheita*
3. *En tiedä*
4. *värit, mitä käytän, ovat monesti lempivärejäni*
5. *Useissa töissäni on eläimiä koska pidän tosi paljon eläimistä.*
6. *auringoista*

Mistä aiheet/ideat tulevat?

- Esim. Lappi tulee kun siellä on käynyt niin usein.*
Ne vaan tulevat mieleen.
En oikein tiedä.
Omaa elämää ja tapahtumia jotka jäivät mieleen ja ovat tärkeitä
Aiheet ja ideat tulevat usein eläimistä ja ihmisistä.
Omasta päästä saan inspiraatioita jatkuvasti

Oliko ryhmän aloituksesta(keskustelut, kuvat esineet ym.)hyötyä ideoinnissa? Millaista hyötyä?

- Oli hyötyä, oli helpompaa työskennellä.*
On se hyvä, että tietää mitä tehdään.
Oli hyötyä.
–
Ryhmän aloituksesta oli iso hyöty että osasi päättää mitä haluaa piirtää.
Kyllä oli

Ohjaus

Millaista ohjaajien toiminta mielestäsi oli?

- Hyvää ohjausta, tulín toimeen ohjaajien kanssa.*
Ihan hyvää.
Ihan hyvää.
–
Ohjaajat osasivat todella hyvin auttaa meitä jos tarvitsimme apua.
Hyvä

Mikä ohjaajien toiminnassa oli hyvää/huonoa?

Ei tule mitään mieleen.

Hyvää oli että sai apua/neuvoja.

En tiedä mikä oli hyvää, mutta huonoa ei ollut.

Taidenäyttely Varkaudessa oli positiivista

Ohjaajat osasivat myös auttaa jos emme keksineet itse aihetta mitä milloinkin piirrän

ei ollut kokoajan läsnä paikalla

Millaista ohjausta kuvataidetyöskentelyyn haluaisit saada?

Ohjaajat voisivat antaa enemmän neuvoja.

Ettei olisi vaan piirtämistä.

En tiedä

-

Toivoisin että ohjaajien työskentely jatkuisi edelleen samanlaisena kuin ennen kuvataide ryhmissä.

kerrotais enemmän asioita tarkemmin

Itsetunto ja itseilmaisu

Koitko saavasi kuvallisesta työskentelystä itsellesi jotain? (esim. hyvää mieltä, uusia taitoja)

Sain sekä hyvää mieltä, että uusia taitoja.

Kyllä opin uusia taitoja ja sain hyvän mielen.

Sain uusia taitoja.

Työskentelyllä voi saada monesti ajatukset, hyvät sekä pahatkin pois mielestä

Minulle kuvallinen työskentely tuotti hyvää mieltä ja opin uusia taitoja.

Kyllä aika paljon sain

Vahvistiko kuvataideryhmään osallistuminen käsityksiäsi omista kyvyistäsi?

Kyllä vahvisti

Kyllä

Ei vahvistanut.

jonkin verran

Kyllä vahvisti. Olen aina tykännyt piirtämisestä.

Kyllä

Tuntuuko sinusta että pystyt kuvien kautta kertomaan jotain?/Ilmaisetko itseäsi kuvien avulla?

Kyllä, on hyvä kertoa omista kuvista muille.

Kyllä pystyy, ilmaisen itseäni kuvien avulla.

En

muistot pystyy joskus näyttämään väreillä tekemällä

Kyllä pystyn ilmaisemaan itseäni kuvien avulla. Pystyn kuvien avulla kertomaan kuinka paljon pidän eläimistä.

en ilmaise

Oletko mielestäsi taitava taiteen tekijä?

Enpä erikoisen, on vielä paljon oppimista.

Kyllä olen.

Olen

no en

Kyllä olen mielestäni aika taitava taiteen tekijä

Kyllä olen

Millaisia tekemäsi työt ovat omasta mielestäsi?

Toiset on onnistuneita, toiset ei.

Ihan hyviä.

Aika hyviä.

omia

Mielestäni minun työt on kivoja.

Huonoja

Palaute muilta

Oletko saanut töistäsi palautetta? Millaista?

Olen saanut jonkin verran hyvää palautetta.

Kyllä olen, aika hyvää palautetta.

Olen saanut, mutta en muista millaista.

–

Olen saanut hyvää palautetta töistäni.

Hyvin harvoin

Mitä luulet muiden ajattelevan töistäsi?

Miettivät miten värit käy yhteen.

En osaa sanoa.

Vaikka mitä.

–

En tiedä ryhmäläisten mielipidettä töistäni.

Onpa huono piirtäjä

Miltä omien töiden esille pano tuntui?

Mukavalta tuntui.

Vähän ujostutti.

Hyvältä tuntui.

–

Se oli jännittävää koska meidän töitä kuvasi myös Soisalon lehti. Se oli kivaa.

En tykkää että ne ovat esillä

Haluaisitko tulevaisuudessa saada töitäsi esille jonnekin?

Joo, johonkin näyttelyyn.

Kyllähän niitä voisi jos on mahdollista.

Kyllä haluaisin.

en tiedä

Kyllä haluaisin koska haluaisin että ihmiset näkevät mitä taidetta olen tehnyt.

en halua

Tulevaisuus

Haluaisitko jatkaa kuvataiteen harrastamista?

Kyllä.

Kyllähän sitä voisi.

Kyllä.

–

Kyllä haluan jatkaa kuvataiteen harrastamista myös jatkossa.

Kyllä haluaisin

Haluaisitko osallistua jatkossakin vastaavanlaiseen ryhmään?

Joo.

Kyllä.

Kyllä voisin.

kädentaidot on myös hyvä ryhmä

Olen osallistunut vastaavanlaiseen ryhmään sitä ohjaavat Irma ja Leila.

en halua

Teetkö taidetta myös vapaa ajalla? Haluaisitko tehdä?

Joskus teen, ja haluan myös tehdä.

Kyllä teen.

En tee, mutta voisin tehdäkin.

en

Kyllä teen taidetta myös vapaa ajalla. Teen paljon erilaista taidetta mm. hamahelmi, neulonta, käsityökurssi

Kyllä teen

Millaisia ideoita sinulla on kuvataideryhmän jatkoa varten?

Hyviä ideoita on, keksin sitten kun alkaa tekemään.

On ideoita, hyviä ideoita.

En tiedä

-

Jatkossakin haluaisin piirtää paljon ja tehdä oman rasian itselleni.

ei minkäänlaista haluaisin tehdä rauhassa työt enkä hälinässä ei pysty keskittymään

Kysely päivätoiminnan ohjaajille

Sisältö

Miten mielestäsi ohjauksen rakenne toimi?

Miten käytetyt menetelmät mielestäsi soveltuivat ryhmälle?

Muutokset toiminnassa

Huomasitko jotain muutosta henkilöiden toiminnassa kuvataidekurssin aikana?

Toimiko joku jotenkin poikkeavalla tavalla?

Ilmenikö heidän tekemiensä kuvien kautta heistä jotain uusia puolia?

Näyttely

Miten kehitysvammaiset suhtautuivat näyttelyyn?

Olivatko he ylpeitä omista töistään?

Hyöty

Uskotko että ryhmään osallistumisesta oli jotain hyötyä/iloa osallistujille?

Pystyykö mielestäsi kuvataidetoiminnan avulla antamaan kehitysvammaisille jotain mitä ei muulla ryhmätoiminnoilla voi antaa?

Kuva kommunikaatiovälineenä

Uskotko että kehitysvammaiset viestivät kuvillaan jotain? Mitä?

Kehittämisehdotuksia kuvataideryhmään:

Muita mieleen tulevia asioita kuvataideryhmästä:

Kiitos vastauksistasi!